

Šumarski list:

Organ

hrv. slav. šumarskoga društva

Izdaje

Upravlј. odbor hrv.-slav.
šumarskoga društva.

Uredjuje Ivan Partaš.

Izlazi svaki mjesec.

ZAGREB 1902.

Naklada hrv. slav. šumarskoga društva.

Šumarski list.

Br. 5.

U ZAGREBU, 1. svibnja 1902. God. XXVI.

Uvrstbina oglasa: za 1 stranicu 16 K.; za $\frac{1}{2}$ stranice 8 K.; za $\frac{1}{3}$ stranice 5 K. 20 fil.; za $\frac{1}{4}$ stranice 4 K. — Za višekratno uvrštenje primjerena popustbina.

Naknada štete po lovnem zakonu od 27. travnja 1893.

Piše dr. A. Goglia.

Po §. 1338. o. g. z. pravo na naknadu štete imade se u pravilu izvesti kao i ina posebnička prava pred urednim sudecem U pravilu se veli, jer se takav zahtjev može staviti i pred kaznenom ili političkom oblasti, ako oštetitelj prestupi kakav kazneni propis ili ako specijalni zakon određuje, da je u stanovitom slučaju politička oblast nadležna, da presudi pitanje o naknadi štete i bez kaznenog postupka.

Zakon o lovu sadržaje ustanova, po kojima može politička oblast dosuditi odštetu u adhesijonalnom postupku i po kojima može dosuditi odštetu, ako šteta ne proiztiče iz kažnjivog čina.

I. Naknada štete u adhesijonalnom postupku.

§. 63. lov. zakona propisuje, da pol. oblast imade u osudi izrečenoj o samom prekršaju lovnog zakona ustanoviti i odštetu, koja je nastala s prekršaja i koja je nayavljena za razprave. Prema tomu će biti pol. oblast nadležna, da izreče presudu glede naknade štete, počinjene prekršajem lovnoga zakona — ako podjedno izreče političku kaznenu kondemnatornu presudu.

Počini li više osoba zajednički prekršaj, tad u smislu §. 62. jamče sve solidarno za naknadu štete. Onomu, koji

je naknadio štetu pristoji pravo iskati sudbenim putem naknadu od ostalih. To pravo regresa temelji se na §. 1302. o. g. z.

Scieni li razpravna oblast, da podatci postupka nisu dovoljni, da bi se na njihovom temelju moglo pouzdano presuditi o odštetnoj tražbini ili ako okrivljeni ne bude pronadjen krivim imputiranog mu prekršaja, imade se privatni učestnik (oštećeni) odputiti s njegovim zahtjevom na put gradjanske pravde.

Proti takovoj odluci ne ima pravnog lieka. Prosto stoji oštećenom, da udari putem prava gradjanskog, ako se ne zadovoljava odštetom, dosudjenom mu po političkoj kaznenoj oblasti. Tih ustanova ne sadržaje ni lovski zakon a niti koji drugi zakon ili naredba, koji propisuju postupak pred političkim oblastima, već su to propisi sadržani u §§. 307. i 313. kaznenog postupnika od 17. svibnja 1875. preinačenog i nadopunjenoj zakonom od 6. srpnja 1888., koji se propisi u pomanjkanju sličnih upravnih propisa imadu analogno upotrebiti u kaznenom postupku pred političkim oblastima.

Lovni zakon za Moravsku od 20. prosinca 1895. sadržaje rečene ustanove u §. 95.; lovni zakon od 15. veljače 1896. za pokneženu grofoviju Gorica-Gradiška u §. 93. — lovni zakon od 6. kolovoza 1895. za grad Trst u §. 72. i t. d.

Uslied zastare lovnih prekršaja (§. 65. lov. zakona) ne zastaruje i pravo oštećenika na naknadu štete, počinjene mu kažnjivim činom, jer to pravo utrnuje u smislu §. 1489. o. g. z. poslije tri godine, računajući od vremena, kada je oštećeni za štetu saznao. Ako se dakle krivac lovног prekršaja ne može kazneno progoniti radi nastupivše zastare, oštećeniku ipak ostaje netaknuto pravo na odštetu, nu takovo potraživanje ne spada pred političku oblast nego pred sud, jer kako je jur spomenuto politička je oblast nadležna izreći presudu o naknadi štete počinjene lovnim prekršajem samo onda, ako podjedno izreče suprot krivcu kondemnatornu presudu.

Gospodari, roditelji, skrbnici i štitnici mogu kazneno odgovarati za čin, koji su počinili njihova djeca, služinčad, te-

žaci, šegrti, štićenici i t. d. samo onda, ako su ovi počinili štetu dobiv od njih za to nalog, zapovjed, uputu ili savjet.

U tom slučaju imadu se roditelji, gospodari i t. d. presuditi na odštetu političkim putem, dapače u smislu §. 57. lov. zakona jamče za globe, na koje budu djeca, služinčad i t. d. presudjena. Inače je odgovornost gospodara, roditelja i t. d. u smislu §§. 1314—1316 o. g. z. strogo privatno-pravne naravi, prosudjenje koje spada pred sudbene oblasti.

II. Naknada štete, počinjene po divljači i vršenjem lova.

§. 32. lov. zakona određuje, da je ovlaštenik lova dužan naknaditi:

- a) štetu (lovnu štetu), što ju za izvršivanja lova počine: on sam, njegovi pomoćnici, sluge ili njegovi gosti lovci i
- b) u pravilu svaku štetu (štetu s divljači), što ju u njegovu lovnom području počini divljač na zemljištima i na produktima, koji se nalaze na tim zemljištima.

To su dakle štete, koje nisu nastale iz kažnjivog čina (lovnog prekršaja), a ovlaštenik lova dužan ih je naknaditi bez obzira na kakovu krivinu.

Dužnost naknade tih šteta opravdana je radi zaštite zemlj. gojitba, a odgovara načelima prava i pravednosti; — osim toga služi kao sredstvo, da se predusretne prekomjernom množenju divljači.

Načelo obćeg gradjanskog zakonika izraženo u §. 1305., da onaj koji se služi svojim pravom unutar granica pravnih, ne odgovara za štetu, koja drugomu odtuda pridolazi, ne može se uvažiti kod prosudjenja dužnosti naknade takovih šteta, makar je ovlaštenik lova ovlašten i dužan, da primjereno goji divljač. Ovlaštenik lova mora takovu štetu naknaditi, jer on vrši pravo lova i po tujem zemljištu, a vlastnik tog zemljišta ne ima pravo lova po svom zemljištu, a po tom nije u položaju, da se vršenjem lova brani proti šteti, koja nanosi divljač, a niti može braniti ovlašteniku i njegovom osoblju i gostima da po njegovom zemljištu, koje leži u lovnom području, lov love.

Pravo na naknadu takovih šteta ide vlastnika zemljišta ili onog, koji je ovlašten da ga posjeduje i uživa, n. pr. zakupnik, uživalac, porabovnik itd.

Obvezan naknaditi štetu jest ovlaštenik lova, dakle ona osoba, koja je u času počinjene štete imala pravo izvršivanja lova. Kod obćinskih lovišta je to: zakupnik ili podzakupnik. Ako je skupni zakup (§. 9. zadnja alinea), tada odgovaraju svi suzakupnici solidarno. Kod privatnih lovišta odgovara za štetu vlastnik lovišta ili zakupnik, ako je privatno lovište dano u zakup. Kod obćinskih lovišta i lovišta urbarskih obćina (zemlj. zajednica), za koja se nije javio zakupnik (§. 9. lov. zakona i čl. VIII. provedbene naredbe od 10. lipnja 1893. br. 28.625. k lovnom zakonu) naknadit će takove štete upravna, odnosno urbarska obćina.

Ako li pravo vršiti lov ide više osoba, tad svi ovlaštenici odgovaraju nerazdijelno (solidarno) za počinjenu štetu. (§. 33. lov. zakona)

U smislu §. 889. o. g. z. mogla bi se oštećenikova tražbina, koje je sadržaj dijeliv, jer se sastoji u gotovom novcu, razdieliti medju sve ovlaštenike lova tako, da bi svaki za svoj dio odgovarao; nu ovakova bi ustanova veoma otežčavala oštećenog, da dodje do svoje tražbine, a komplikirala bi postupak. Za to je zakon polazeći iz načela, da valja zaštитiti zemaljske kulture, odredio solidarnu dužnost naknade.

Obzirom na §. 918. o. g. z. obveza na naknadu takovih šteta prelazi na nasljednike. (Rješitba bečkog upravnog sudišta od 7. lipnja 1888. br. 1172. Budwinski br. 4146).

U smislu §. 34. lov. zakona imade onaj, koji je dužan naknaditi lovnu štetu, pravo regresa proti neposrednom počinitelju štete prema načelima obćeg gradj. zakonika.

Koje se štete naknadjuju?

1. Štete, koje počini divljač u lovnom području ovlaštenika lova. Iz slova zakona kao što i iz okolnosti, da svatko smije ubijati grabežljivee proizlazi, da ovlaštenik lova nije

dužan naknaditi štetu, koju počine grabežljiveci. Nu držimo, da je ovlaštenik lova dužan naknaditi štetu, koju je počinila crna divljač iskočiv iz njegovog zvjerinjaka.

2. Štete, koje prigodom lova počinjaju ovlaštenik lova, loveci, pomoćnici, sluge, pogoniči itd.

U drugim lovnim zakonima n. pr. §. 64. moravskog zakona od 20. prosinca 1895; §. 61. lovog zakona od 15. veljače 1896. za pokneženu grofoviju Gorica—Gradiška, itd. ubrajaju se u ovu kategoriju štete, koje počine prigodom lova i lovni psi, dočim naš zakon takovu ustanovu ne ima. Nu u obrazloženju osnove lovog zakona napominju se u ovoj kategoriji i lovni psi, za to se može zaključiti, da je u intenciji zakona, da se i takove štete imadu naknaditi i to tim više, jer se lovni psi imadu smatrati kao nuždno pomagalo kod izvršivanja lova. Nu šteta, koju počine psi, skitajući se po lovištu (§. 30. lov. zakona), ne može se smatrati kao šteta, počinjena izvršivanjem lova.

Od šteta se sastoji u podpunom zadovoljenju štete naime u naknadi faktično pretrpljene štete i izmakle dobiti; što sledi iz konteksta §. 36., gdje se veli „bude li u vinogradima, na žitku ili na drugim poljskim plodinama, kojim se puna vrednost daje istom za žetve ustanoviti, počinjena šteta...“

Nu temeljno načelo naknade štete imade iznimaka.

a) Ako divljač počini štetu po voćnjacima, kućnim vrtovima, vrtovima za ures, cjeplnjacima i na pojedinim mladim stablima, tad će vlastnik zemljišta moći zatražiti odštetu samo tada, ako pruži dokaz, da je izveo udesba, kojima razuman gospodar u pravilu običaje štititi svoje kulture te vrsti. (§. 35. lov. zakona). Tako bi n. pr. kod voćnih kultura imao vlastnik ili posjednik zemljišta dokazati, da ih je proti zecevima štitio omotanjem, rabeći u tu svrhu trn, rogoznu, slamu; kućni vrt, da je providio ogradama itd.

Kod žitka i inih poljskih plodina, pa u vinogradima nije moguća takova zaštita plodina proti divljači, tu dakle nije vlastnik dužan dokazati, da je izveo kakove obrambene udesbe.

Akoprem vlastnik zemljišta nije dužan štititi svoje zemljište od šteta s divljači ogradama i drugim udesbama, to je ipak ovakova ustanova opravdana, jer će svaki razuman gospodar vrednije objekte svoga gospodarstva od štete s divljači zaštićivati, jer se to sa razmjerno malim troškom polučiti može, dočim šteta može biti ogromna, a po tom i riziko vlastnika, koji propusti zaštićivati takove objekte. Ako dakle vlastnik zemljišta ne će preduzeti ovakove zaštitne mjere, tada ovakovo nehajstvo valja njemu u grieb upisati, — ne bi pravedno bilo, kada bi ovlaštenik lova morao takove štete počinjene s divljači nadoknadjivati.

6. Prema propisu §. 27. lov. zakona nije slobodno ni u koje doba godine loviti u mladim nasadima američke loze i u ciepljenim vinogradima.

Za štetu počinjenu po divljači u takovim vinogradima ne jamči ovlaštenik lova.

Razlog, radi kojeg ovlaštenik lova ne jamči za takove štete, leži u tom, što bi nepravedno bilo, da on jamči za štetu, koja je počinjena u onim mjestima, na kojima ne smije loviti ni tamaniti divljač.

Naknadne promjene u žetvi dapače i uništenje žetve uslijed elementarne nezgode (tuča, oganj, voda) ne riešavaju lovnog ovlaštenika dužnosti naknade štete. Ovo načelo služilo je kao temelj dvjema rješitbama bečkog ministarstva unut. posala od 11. rujna 1875. br. 13541. i od 4. listopada 1886. br. 16217. U objema slučajevima potukla je tuča žetvu, koja je bila predmetom štete s divljači — tako, da bi sva ljetina propala bila, da i nije na njoj bila počinjena šteta s divljači. U objema slučajevima odlučeno je, da je ovlaštenik lova dužan naknaditi štetu počinjenu od divljači s razloga, što je oštećenikovo pravo na odštetu bilo utemeljeno prema načelima gradjanskog prava već u času počinjene štete, budući da se šteta imade ustaviti prema običnoj vrednosti, koju je stvar imala u času oštećenja i budući da se naknadno umanjenje vrednosti stvari odnosno posvemašnja njezina propast, mora uzeti kao slučaj, koji ne može ići u prilog ovlašteniku lova.

Dakako, da se mora predmnievati, da je moguće ustanoviti štetu od divljači.

Štete od divljači, počinjene na požetim ljetinama, koje su spravljene pod vedrim nebom, imadu se naknaditi; nu ne bi se imale naknaditi onda, kada bi ljetina bila pohranjena u hambarima.

Postupak kod izledjivanja šteta i oblasti nadležne za dosudjenje odšteta.

A) Strana zakonarstva.

Lovni zakoni zemalja, zastupanih u carevinskom vjeću nisu u tom pogledu jednolični.

Lovni zakon od 1. lipnja 1866. za Češku u §§. 45. i 46. određuje sliedeće :

Zahtjevi na odštetu imadu se iznjeti pred u tu svrhu stvorenim obraničkim sudom, u koliko sporazumkom stranaka ili zakupnim ugovorom inače utanačeno nije. Kotarski odbor imenuje za pojedina lovna područja kotara pročelnike tog suda za vrieme od triju godina. Čim odštetna tužba bude predana pročelniku, imade on obje stranke (oštećenog i onog koji je obvezan štetu naknaditi) pozvati, da si svaka u roku od 3 dana izabere dva pouzdanika i da s njima ustanove štetu na licu mjesta.

Obranički sud tada iza bezuspješno pokušane nagode odlučuje o tom, da li i u kojem iznosu imade se šteta naknaditi. Ne mogu li se obranici složiti glede iznosa odštete, tad odlučuje pročelnik u granicama piedloga obiju stranaka.

Ne imenuje li jedna stranka svoje pouzdanike, tad će ih pročelnik imenovati i o tom stranke obaviestiti.

Proti odluci obraničkog suda nije dopušten pravni liek. Slične propise sadržaje lovni zakon od 20. prosinca 1895. za Moravsku i lovni zakon od 13. srpnja 1895. za Gornju Austriju samo potonji zakon u §. 75. imade osebujnu ustanovu. Svaka bo stranka, koja se smatra povrijeđenom odlukom obraničkog suda, može u roku od 8 dana izdostave odluke zatražiti pomoći kod kotarske oblasti. Kotarska će oblast bez preduzeća ponovnih izvida konačno odlučiti, uva-

živši po svom slobodnom uvjerenju činjenice, ustanovljene po obraničkom sudu.

Usuprot lovni zakon od 15. veljače 1896. za pokneženu grofoviju Goricu i Gradišku (§§. 71—79.); zakon od 19. svibnja 1889. o naknadi štete od lova i divljači za Kranjsku (§§. 3—10.) zakon od 19. svibnja 1889. o naknadi štete od lova i divljači za Dolnju Austriju; zakon od 17. rujna 1878. o naknadi upitnih šteta za Štajersku, lovni zakon od 6. kolovoza 1895. za grad Trst i njegovo područje (§§. 51—58.) i lovni zakon od 26. srpnja 1892. za Vorarlberg, — podvrgavaju presudjivanje takovih odšteta izključivo nadležnosti političkih oblastih, te je pri tom od prilike i isti postupak, koji je normiran u našem lovnom zakonu od 27. travnja 1893.

Ugarski lovni zakon zak. čl. XX. od g. 1883. određuje u §. 7., da se šteta imade u roku od 8 dana prijaviti oblasti radi ustanovljenja njezinog. Koja je to oblast ne veli lovni zakon, zato prema obćenitim načelima, glede tih odšteta odlučuju sudovi, te se tužbe do 200 kruna razpravljaju po bagatelnom postupku.

Prema §. 23. lovног закона за Bosnu i Hercegovo od 5. kolovoza 1893. nadležne su za prosudjivanje tih šteta one oblasti, koje odlučuju o drugim odštetnim zahtjevima; dakle sudske oblasti.

Iz ovog kratkog pregleda vidimo, da su za iztraživanje i dosudjivanje rečenih šteta nadležne u raznim zemljama razne oblasti t. j. bud političke bud sudske oblasti bud obranički sudovi.

* * *

Zakon od 27./4. 1893.

U smislu §. 38. lov. zakona, koji je kod nas u snazi, imade oštećenik zatražiti naknadu štete kod one kr. kotarske oblasti odnosno gradskog poglavarstva, u čijem je području šteta počinjena (§. 37.) u roku od 14 dana, od kako je saznao za štetu ali svakako u vremenu, da bude moguće jošte štetu ustanoviti.

U praksi se uobičajilo, da oštećeni često iznesu svoj zahtjev na naknadu pred obćinskim poglavarstvom, koje dade ustanoviti odštetu prema načelima za procjenjivanje poljskih šteta, pa nakon toga sav spis predloži nadležnoj kotarskoj oblasti na nadležno uredovanje. Ovaj postupak ne smatra se ništetnim, dapače ne može biti na štetu stranke, ako obćinsko poglavarstvo propusti, da pravodobno predane mu procene šteta u otvorenom roku kr. kot. oblasti podnese. (Rješitba kr. zem. vlade, odjela za unut. poslove od 21. kolovoza 1897. br. 40.762. Mjesečnik g. 1898).

Ne traži li se naknada u spomenutom roku, ugasne pravo na odštetu (§. 38.) pa se ova ne može više potjerati ni sudbenim putem. Tom ustanovom učinjena je iznimka od §. 1489. o. g. z., prema kojem tužbe o naknadi štete zastaruju u roku od 3 godina računajući od vremena, kada je oštećeni saznao za štetu.

U samoj prijavi nije nuždno, da se navede iznos odštete, koja se traži, već se ustanovljenje njezine visine može prepustiti očevidu.

Na takovu prijavu imade kotarska oblast, gradsko poglavarstvo pozvati stranke (prijavitelja i tuženog) te pokušati medju njima nagodu. (§. 39. lov. zakona). Propusti li oblast to je posljedica tog propusta, da je cieli postupak ništetan.

Poradi toga imat će se stvar iznova razpravljati, pokušavši ponajprije nagodu; preduzete procjene vredit će i za ponovnu razpravu i služit će podlogom za eventualnu novu presudu.

Troškove ništetnog postupka imade nositi onaj urednik, koji je propustio pokušati nagodu. (Čl. XIII. cit. provedbene naredbe lovnom zakonu).

Ne uspije li nagoda, imade se to u zapisniku izrično konstatovati, a tek onda može se preduzeti uredovanje u smislu §. 39. lovnog zakona, t. j. imadu se na licu mjesta obaviti izvidi, koji se ukažu nuždnima, da se ustanovi šteta. Ovi izvidi ne će se preduzeti onda, kada je kr. kot. oblasti zajedno s prijavom već podnešena procjena štete, obavljenja prema propisima za procjenu poljskih šteta, a stranke

ne stave prigodom razprave kakov prigovor, po kojem bi nuždno bilo, da se ponovni očeviđ odredi.

Izvide obavlja izaslanik kr. kot. oblasti (gradskog poglavarstva) uz sudjelovanje dvaju vještaka. Vještaci mogu biti iste osobe, koje se po zakonu od 14. siječnja 1873. o poljskom redarstvu upotrebljuju za procjenitelje šteta, počinjenih na poljskom dobru i treba da imadu istu kvalifikaciju, koju cit. zakon od 14. siječnja 1873. traži od procjenitelja poljskih kvarova.

Samu procjenu obavljaju ovi procjenitelji prema načelima naputka za procjenivanje poljskih šteta, izdanog naredbom kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 16. ožujka 1883. br. 38016 ex 1882.

Ovi procjenitelji mogu se upotrebiti kada se radi o šteti na poljskom dobru; radi li se pako o šteti, počinjenoj na šumskoj kulturi, tada neće dostajati ovi procjenitelji, već valja prizivati kao vještake šumarske stručnjake.

Ovi vještaci imadu ustanovljivati štetu na temelju nauke o računanju vrednosti šuma, dočim u tom pogledu ne bi mogle biti mjerodavne ustanove šumskog zakona, budući da ove vriede samo za ustanovljenje naknade štete, počinjene prekršajem šumskog zakona. (§. 72. šumskog zakona).

Ako se u obće radi o šteti takove naravi, o kojoj se obični procjenitelj prema svojoj spremi ne bi mogao izjaviti i ustanoviti je, tada valja umjesto drugog običnog procjenitelja pozvati lovnog vještaka. N. pr. ako se radi o tom, da se ustanovi, da li je odnosnu štetu počinila divljač ili moguće druga koja životinja.

Prigodom izvida imadu vještaci iztražiti i ustanoviti:

1. da li je šteta zbilja počinjena od divljači odnosno izvršenjem lova;

2. u slučaju §. 39. lov. zakona, da li je na oštećenom objektu bilo takovih udesba, kojima razuman gospodar u pravilu običaje zaštićivati takove objekte od šteta od divljači;

3. da li se šteta dade odmah ustanoviti ili nije li učinjena u vinogradima ili drugim poljskim plodinama, kojima se puna

vriednost može odrediti tek za žetve; u potonjem slučaju ustanovit će se sadanje stanje stvari;

4. imadu ustanoviti visinu odštete za slučaj, da se šteta dade odmah ustanoviti.

Nadalje se kod izvida imadu provesti ini dokazi (n. pr. saslušanje svjedoka i t. d.), koje stranke ponude za dokaz ustanovitih po njima uzvrgnjene činjenice, koje bi mogle biti bitne kod prosudjenja dužnosti naknade štete.

Obavu ovih izvida može kr. kot. oblast u smislu §. 40. lovnog zakona naložiti obćinskom načelniku, koji valja da za doba obavjesti učestnike o tom, kada će se izvid obaviti.

Ako se šteta dade odmah ustanoviti, odlučit će kr. kot. oblast (gradsko poglavarstvo) nakon dovršene razprave, koli o naknadi štete toli o naknadi postupovnih troškova (§. 39. lov. zakona).

Ne može li se odmah šteta ustanoviti već tek za žetve (§. 36 lov. zakona), tад kr. kot. oblast (gradsko poglavarstvo) ne će izreći odluku, već će samo uputiti oštećenog, da u smislu §. 38. za dobe berbe odnosno žetve zatraži drugu procjenu štete. Ovom će se naime procjenom konačno ustanoviti prava šteta.

Postupajuća politička oblast može u smislu §. 40. lov. zak. provedenje ove procjene povjeriti obćinskom načelniku. O preduzeću procjene valja obavijestiti učestnike.

Kod ove procjene imade se konstatirati, u koliko se razlikuje obseg štete, nadjene kod prve procjene i sada kod druge. S toga će uputno biti, da se tom prigodom, ne bude li neodklonivih zapreka, rabe oni isti procjenitelji, koji su obavili prvu procjenu.

Propustili oštećeni za dobe zatražiti ovu drugu procjenu, ugasne mu pravona odštetu (§. 38. lov. zakona).

Nakon obavljenе druge procjene odlučit će kr. kot. oblast (gradsko poglavarstvo) koli o naknadi štete toli o naknadi postupovnih troškova.

Kod prosudjenja naknade postupovnih troškova valja se držati načela §. 41. lovnog zakona, koji glase:

Lovni ovlaštenik, koji bude osudjen na naknadu štete, dužan je u pravilu naknaditi oštećenomu troškove, koji su mu trebali, da uspije svojom tražbinom na odštetu. S druge pak strane dužan je tužitelj, bude li tražbinom posve odbijen, lovnomu ovlašteniku naknaditi troškove, koji su mu trebali za shodnu obrađu, a ujedno imade sam nositi svoje postupovne troškove.

U ostalom može razpravna oblast razmjerne troškove razdieliti, ako dosudjena naknada štete ne iznosi polovicu svote, što ju je ovlaštenik lova prije procjene štete ponudio bio nalogbenim putem oštećeniku.

M o l b e n i t e č a j .

G l e d e m o l b e n o g t e č a j a u slučaju, kada kr. kot. oblast ili gradsko poglavarstvo izreče prvomolbenu odluku o dužnosti naknade štete, ne sadržaje lovni zakon nikakovih ustanova. Za to valja uporabiti ustanove zakona od 5. veljače 1886. (o ustroju županija i uredjenju uprave u županijama i kotorima) odnosno zakona od 21. lipnja 1895. o ustroju gradskih občina u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji.

Prema ustanovi §§. 51. i 54. cit. zakona od 5. veljače 1886. dozvoljen je proti odluci kr. kot. oblasti utok na kr. županijsku oblast u roku od 14 dana iza dostave odnosne odluke; a proti drugomolbenoj odluci kr. županijska oblast utok na kr. zemaljsku vladu (§. 53. cit. zakona od 5. veljače 1886.).

Krivo njeki tvrde, da ne ima mjesta dalnjem utoku proti rješitbi kr. županijske oblasti, koja potvrđuje odluku prve molbe. Ova ustanova §. 53. odnosa se samo na l o v s k e p r e k r š a j e , a nipošto na odluke političkih oblastih, koje se izriču na temelju III. poglavja lovskog zakona o naknadi štete, budući da naknada tih šteta ne ima za podlogu kažnjiv čin.

Proti odlukama poglavarstva gradova, navedenih u §. 2. cit. zakona od 21. lipnja 1895. dozvoljeni su pravni liekovi na iste one više oblasti kao i proti odlukama kr. kot. oblastih.

Gradovi pako navedeni u §. 1. ovog zakona podvrženi su u smislu §. 120. ovog zakona u molbenom tečaju neposredno kr. zemaljskoj vladji.

Iz hrvatske flore.

I. Bršljani.

Svaki kraj domovine ima i u zimi svoje dražesti, svaki svoj osobiti zimski nakit, bilo da ga stvara bilje, bilo hlapovi, kad se pretvore u inje, koje pokriva listnatu šumu ili šumu crnogorice. Kad je ono g. 1890. mjeseca prosincea gusta magla »maglenim morem« pokrila cielu zagrebačku okolinu, palo je i neobično trajno inje, koje nam je šumsko drveće i grmlje pretvorilo u divotne dragulje. Tko je prošao šumskim krajem i zaustavio se recimo pred hrastovom šumom i pod oko smetnuo narovašen list hrasta, promatrao ga je sa udivljenjem. Dočim bijaše sredina lista suha i čista, titrali i prelievali su se rubovi u svim bojama dužice.

Ne ima ruke vajara, ni draguljara, koji bi umjetni list bio kadar tako ukrasiti, kao što ga je od vodenih, smrznutih hlapova ukrasila priroda. Po obliku lista ravnalo se i njegovo dragulje i što bijaše koji list više narovašen, više krpast ili razčešljan, to bijaše onomu dragulju veća ciena po kojem mi se oko paslo 14 i više dana.

Onakovo ruho nije zagrebačka gora imala preko 20 godina, a zima bijaše tako blaga, da je jaglac (*Primula acaulis*) procvao početkom prosinca.

Bilo je, prošlo je, ali je malo Zagrebčana divotnu onu prirodu uživalo!

Kada pak snieg zapraši kraj, padaju nam u oči zimzelene biline, kakovih ima i okolina zagrebačka, pak i drugi krajevi domovine, naročito naše kršno primorje. Ima bilja baš i u zagrebačkoj okolini, kojemu lišće ne pada, dok novo ne potjera. Tako su oko Zagreba razne kupine (*Rubus*) zimzelene; zimzelene su i nekoje papradi po šumama, zimzeleno je i lišće drugih bilina, a ima i takovih, koje tu cielu godinu cvatu. Spominjem ljepušni krasuljak ili tratinčicu (*Bellis perennis*), za zavjetrine mrtvu koprivu (*Lamium maculatum* i *L. purpureum*.)

No prava je zimzelena bilina i zagrebačke okoline bršljan, pavenka ili zimzelen (*Vinca minor*), pak božikovina ili božje drievece (*Ilex aquifolium*), veprina ili leprina (*Ruscus aculeatus*) i neke druge.

Krasni su u zimi oni krajevi naše domovine, kojima se stere šuma crnogorice, a naročito naš Gorski kotar, gdje je smrekova i jelova šuma pokrila daleke krajeve. Tko je putujući iz Karloveca na Rieku dalje Ogulina zagledao šumu iglastoga drveća u zimi, kada ju je zaprašio snieg ili po njoj palo inje razsvjetljeno suncem: taj se ne može do sita nagledati tih vanrednih zimskih čara. Kad je pak pošao Fužinom i dojurio na krševite visine Plase, ostavila ga šuma crnogorice i za malo je stupio na prag hrvatskoga primorja. Dalje zloglasne Meje, gdje u zimi bura cijuče, kao guja u prociepu, zagledao je primorske krase i one malene u hrpama sbitne šumice listopadnoga drveća, ali je stupio i u pojas zimzelenoga grmlja i vazdazelenih stabala, koje mu iz daleka padaju oči kao velike mrke ljage po onom sivom, žestokom vapnencu kamenu. .

Što se više spušta prama moru, to se zastupnici pomenutoga pojasa više umnažaju, a kad se približi k postaji bačarskoj, video je na stotine grmova i stabala od šmrike ili smrića (*Juniperus macrocarpa* i *J. Oxycedrus*), vrstu borovice sa crvenim plodovima šmrikuljama, koje su velike kao srednji lješnjak, a često po grančicama tako gusto nanizane, da je više ploda, nego li iglica. Kršni krajevi od Kukuljanova do Cernika, cio kraj od Kostrene sv. Barbare do Martinšćice kod Rieke, kao i krajevi od Kraljevice do Sv. Jelene, pokriveni su uglednom ovom borovicom.

Na primorskim stjenama zagledat će tvoje oko i jednu zimzelenu vrstu hrasta, koja listom nalikuje lovoriki, a zovu je crnika (*Quercus Ilex*), nu kad bi zaplovio prama otoku Rabu, video bi тамо čitavih šuma od ovoga sitnožiroga stabla. U primorju zagledat će tvoje oko i kožnatolistu planiku ili planičac (*Arbutus Unedo*), kojega istarski Hrvati zovu »jagodica-rast«.

Oko bi ti palo na prekrasno risje ili crnicu (*Erica carneae*) i na njezinu srodnici resiku (*E. arboreascens*), koja je drvolika, pa je ima na otoku Krku toliko, da ih tamošnji Hrvati u »drmunima« sjeku i u svojim brodicama kao gorivo izvažaju.

Od zimzelenog grmlja iznenadila bi te i zelenika (*Phyllirea latifolia* i *Ph. media*), koju rabe na krčmama mjesto »cimera«. U šumama našao bi i тамо i veprinu ili »leprinu«, koja se i do metar visoka sbija u neprohodne guštike, uz nju vidio bi i zimzelenu vrstu šparge *Asparagus acutifolius*, a uz morski žal bodljivu tetivicu (*Smilax aspera*). Najviše bi te iznenadili maslinjaci sa maslinom ili uljikom, pak po pećinama ili pred kućama lovorka, koju primorci zovu »javorika«. I u primorju se zeleni pavenka, ali je тамо zimzeleno i smilje (*Helichrysum angustifolium*), žalfija ili kuhš (*Salvia officinalis*), žednjak žuti (*Sedum acre*), zimolez ili biser-drvo (*Ligustrum vulgare*), kojemu oko Zagreba lišće popada.

Ima i drugog zimzelenog i cvatućeg bilja, a ljubicu kadkad miri oko Božića; video bi od gojena bilja po vinogradima ružmarin, koji cvate kadkada već u siječnju; zagledao bi piramidalne čemprese, juke, *Agave*, albizie, aloe, aukube, eonymuse i razne kaktuse, od kojih je *Opuntia nana* oko Bakra samonikla.

Kad bi sve to smetnuo pod oko, odao bi ti se i najbijniji nakit hrvatskoga primorja, raznolični bršljan (*Hedera Helix*); *Epheu*², franc. »lierre«; engl. »ivy«) i najkrasniji nakit starodrevnog grada Bakra, koji se je zaodjeo u gizdavo bršljanoovo ruho, koje se osobito iztiče u zimi, kada od Kraljevice ploviš prama gradu.

¹ Od grčke rieči „hedra“ (Sitz) ili od „hedzo“ (ich sitze), jer počiva na svojoj podini, ili od keltske rieči »heda« = konopac, jer se svojim žilam-hvatalicama (Haftwurzel) o predmete lovi i prihyača.

² U starim spisima »Ewig-heu«, jer je vazda zelen; zove se i »Ewig, Iven, Ivenblaetter, Ibe, Eifer, Eifenbaum, (Leunis-Frank: Synopsis der Pflanzenkunde III. Auflage II. Bnd. Hannover. 1885., p. 272.).

Bršljan povija oko Bakra hrastove, vrbe, smokve, malsline i drugo drveće, bršljan zasjenjuje kule frankopanskoga grada, on tamo pokriva mnogu »mirinu«. Stiene i pećine bile bi puste i mrtve, bili bi užasni košturi, da ne ima bršljana; on čini, da su oni kameni vinogradi milovidni, jer im je gromače« (ograde i stepenice) na kojima se goji vinova loza, izprepleo i pokrio, dá, bršljan je polovinu gornjega grada Bakra zavio u ugledno zimzeleno ruho. Mrki oni zidovi gradskoga platna bili bi nagrda ovomu zanimivomu gradu, da ne ima bršljana, a liepo pristaje i gdjekoj pojstvoj kući u Zagradi gornjoj ili dolnjoj, koju pokriva poput mrtva groba, a od bure, što kroz anj bruji i huji, drkće žalobno ono tamno-zeleno lišće.

Naročito pada bršljan u oči u tamošnjim šumicama, koje krševite onako liepo pristaju modrilu mora i neba. Žalobna bila bi slika one razpuçane, izpečene i gole kami, da ne ima bršljana, koji se svojim hvatalicama priljubio i tamno-zeleno, sjajno i kožnato lišće po njoj razploštilo. Po gotovo je milovidan onda, kada druguje sa »poponcem« (*Linaria Cymbalaria*), koji se spušta visavim grančicama preko njega, a kad se tu žuti i medunica (*Salvia glutinosa*), pak ločika *Lactusa muralis* sa dragoljubicom (*Cyclamen*), tad ti ta slika u šumici osobito godi oku. Ali i na líticama uz žal morski i na onim sunovratnim pećinama koje škropi i zalijava more, zeleni se bršljan i tako je prionuo uz rupe i rupice, kao da bi ga priliepio.

Kada u zimi, tamo mjeseca siečnja, »naskoči« žestoka bura, da trese zidinama grada Bakra, tada je bršljan za nekoje ptice zaklonište. Medju njegovim gustim granama sjedi kos ili kosovac; simo se zaklanja erlenka, pastirica, ali i sitni palčić, kod Bakra poznat kos »škuljarić« i druge ptice, koje u bršljanu nadju siguro skrovište. Pa kad bura neda ni ovcama, da na pašu izadju, evo čobanina, gdje se po zidovima i stjenama penje i propinje, trgajući bršljan, kojim će prehraniti svoje dobroćudne ovce.

Poraste li bršljan uz stienu ili pećinu, malo je po malo pokrije svojim zelenilom, pa jer mu je često nemoguće, da se

vine na stablo, ne raste u visinu, već ide u debljinu. Takovih bršljana ima n. pr. pod vrhom Čistom kod Bakra, koji budu u dnu i 19, 25, 27 cm. debeli (u objamu), ali ponesu malo ploda.

Na osovnim i gladkim stjenama udomio se bršljan također, a kako se je priljubio i razgranao, čini ti se, da ga tamo smjestila čovječja ruka.

Najvažniji je bršljan drug mirinama, razvalinama, podrstima, ruševinama, po gotovo pak starim gradovima, kojima obiluje hrvatsko primorje. Tu je Grobnik, Trsat, Bakar, Hreljin, Novigrad i Zrinskigrad u Kraljevici, tu u Vinodolu Drivenik, Grižane, Kotor, Belgrad, Bribir, Novi, ali bršljan nije nijednoga zapustio. Povija stiene, tornjeve i kule, lazi u dvorištima po drveću i grmlju, plazi po zemlji, kamenju i pećinama. U blizini grada Grobnika, nedaleko »Oriha« ima drevna jedna kula, koja je bršljanom tako na gusto zarasla, da se iztiče poput ogromnog zelenog valjka, a u Grobničkom polju kod Podčudnića ima opet jedna kuća, kojoj je bršljan pokrio cielo pročelje, a debeo je poput stegna.

On se priljubi zidu, stieni i litici, on voli razno drveće, on raste u hrvatskom primorju u najvećem žaropeku sunca tako bujno, kao i u hladovitim krajevima domovine. Raste i uz gorske potoke i potočiće, ali izbjegava močvare i ritove.

Što dalje prama jugu, to je bršljan bujniji, nu u Evropi najbujniji svakako u Italiji. U Campagni kod Rima ima tisućljjetnih rimskih spomenika, koje u raznim oblicima povija bršljan. Ima pojedinaca, koji bi sviet zadivili. I tamo mu se lišće zeleni po vrućim stjenama i pećinama bez rose i kiše i po nekoliko mjeseci. Na rimskim razvalinama i na utvrđama u Abruzzama ima divova, koje sunce sigurno već tisuću godina ogrieva¹.

Krenemo li iz hrvatskoga primorja u krajeve Gorskoga kotara, biva bršljan sve to riedji, jer mu rek bi šume crno-

¹ C. Sprenger (Vomero-Neapel): Ephēu, Gartenflora, 1901. X. Heft.

gorice ne prijaju. Tu sam ga gledao po pećinama znamenite špilje Hajdove hiže kod Kuželja u malim pojedincima, a lanjske godine u šumama izmedju Crnoga luga i Delnica, gdje je običniji i na jednoj trešnji kod Novih laza. Osobit je bršljan onda, kada povija vrata (ulaz) koje špilje, kada se uz paprad, debelu mahovinu i razno cvieće, priljubi pećinama. Takovih špilja ima u gornjoj Krajini i druguda u domovini, a vanredno se ugodno dojmlje oka, ako je zarubio vrelo kojega gorskoga potoka ili potočića.

Od šumskoga drveća voli bršljan osobito hrast, ali ne pada tako u oči na mrkoj mu i hrapavoj kori, kao na deblu bukve-bjelušice; preugledan je naročito u zimi na bieloj kori breze, a pada u oči to više, ako je iza breza porasla jela ili smreka, kako to n. pr. gledamo u Pongračevu perivoju u Zagrebu. Kadkada se bršljan po deblu uzdiže okomito, kadkad skrene na desnu ili lievu stranu, a kadkad ga povija te se vine na vrh krošnje kao čudo-bršljan, koji će zaustaviti svakoga prolaznika.

Takovih divova ima više u domovini, nu prvak je valjda medju njima svakako onaj bršljan kod Klenovnika u hrvatskom Zagorju, u hrastovoј šumi kod Goranca, od kuda te vodi put u špilju Dopolanjšćicu. Vinuo se je na velik hrast do vrh krošnje te ga ovija poput ogromne zmije. U dnu ima u objamu pol metra i još je u prsnoj visini 44 cm. debeo.

U samoborskoj okolini poznata je sa svoje romantike Rudarska draga, koja se uklopljena medju visoke kamene vrhove protegla na sat daleko. Protiče ju zdeni potok Gradna uz koju je bujno porasla jova ili jalša (*Alnus glutinosa*). Na pragu sela Rude stoji tik potoka jedna visoka jova, koju do vrh krošnje povija zimzeleni, odebeo bršljan. Na drvu nije bršljan tako bezazlen, kao što se možda u prvi mah čini. Jakom snagom povija ne samo deblo, već i svrži i grane, te ih duši i pridušuje tako, dok ih napokon i zaguši, zapremiv po malo cielu krošnju. Stablo je izgubilo svoj prvobitni nakit, ali je

bršljan od njega stvorio »bršljan-drvo« od kojih je na daleko znana Italija.¹

Liepih bršljana ima u zagrebačkoj okolini na Bukovcu gornjem u šljiviku seljaka Imbre Šormana, gdje u živici povijaju dva hrasta. Znameniti su i oni bršljani u Paukovcu od kojih ima jedan u visini od 1·5 m., 50 cm. u obsegu, a povijaju stare hrastove. U selu Lupoglavu kod Bošnjakovine voli narod bršljan osobito i ovo je selo pravo »bršljan-selo«. Tu ukrasuju seljaci bršljanom svoje kuće, pa ima kuća, kojima je pročelje bršljanom posve zaraslo.

U zagrebačkoj okolini zapada prvenstvo onaj bršljan u selu Mikulići kod Šestina. Tu se uzdiže tik ceste vila veleposjednika Pongratza, kojoj sjevernu do 10 m. visoku četverouglastu kulu povija bršljan tako na gusto, da je zastro sve zdove, a krasan je iz daleka i s proljeća pun je crna ploda.

Bršljan voli brdovite krajeve i za to je u ravnicam riedak, pa tako i u ravnoj Slavoniji, ali ga ima i tu po starim gradovima i gradinama; ima ga na Papuku, našli smo ga u Jankovcu, gdje lazi po pećinama špilje u kojoj je grobnica Josipa Jankovića.

U slavonskim ravnim šumama zamjenjuje bršljan zimzelenu pavenku, koja kadkada pokrije cielo tlo n. pr. u šumi Lipiku kod Osieka.

Na Moslavačkoj gori pristaje bršljan liepo ruševinama grada Garića, gdje druguje sa bielom lozom (*Clematis Vitalba*), koja mu je u debljini preotela prvenstvo. Ima ga i na ruševinama kod Kutinca, a ima u onim krajevima i mjesto Bršljanica.

U Zagrebačkoj gori ima jedan omašan bršljan na razvalinama Medvedgrada, ali je nedaleko od tamo i ogromna

¹ U Zagrebu, u Dngoj ulici, a u vrtu iza kuće Jakčinove ima stablo na kojem se bršljan širi poput palmete. Ovdje bijaše i sjenica, koju je bršljan na gusto povio, a jedna od najkrasnijih sjenica, koju smo ikada vidjeli. Prije dvije godine dao ju gospodar odstraniti, a valjda za to, da iztakne svoje liepo bršljan-drvo.

Mačja pećina, koja je sva zarasla bršljanom i sladkim korjenom, pa je njime zarasla i jedna kula na Zelin-gradu.¹

Bršljan voli osobito hrastu, a to valjda za to, što mu je kora hrapava na kojoj se svojim žilicama lahko hvata. Riedji je na stablima gladke kore, ali ne stoji nečija tvrdnja, da ga nitko nije našao na drvetu crnogorice ili masline. Ovo stablo već smo naprije spomenuli, a tko želi gledati bršljan na smreki, jeli. boru, toga upućujemo na nadbiskupsku baštu u Zagrebu ili na Pongračev perivoj, a sveučilištni profesor dr. Heinz upozorio nas na bršljan iz perivoja g. Fiedlera, koji je povijao stablo od virginske borovice (*Juniperus virginiana*), kao što u nadbiskupskom vrtu povija stabalca smrekije (*Thuja*) oko tamošnjega izvora; ima ga i po vodoklenu, jablanu, akaciji i drugom drveću.

Naša čarna Plitvička jezera mnogo bi gubila u svojim šumama, da ne ima bršljana, a krasno pristaje dolomitnim stjenama i pećinama na dolnjim jezerima. Mnogo bi gubili i naši evetnjaci i perivoji, pusto i mrtvo bi bilo kamenje, kojima je vrtlar zarubio gredice, da ne ima bršljana, ali bi bili pusti i grobovi naših milih pokojnika, da ne ima bršljanove svježe žive, ali i žalobne zeleni, kojom se privija svakomu kamenu humka, spajajući i vezući kamenje svojim korjenjem i grančicama. Malo po malo razaraste se na okolo, malo po malo pokrije cio grob, a podaje nam osobito žalobnu sliku, kada se vine na križ, pa se onda s križa spušta prama zemlji.

Već od davnine bršljan je simbol prijateljstva i ljubavi. Bijaše posvećen bogu Dyonisu, u Egipćana bogu Osirisu, a gdje je bujno porasao, tamo je taj bog boravio. Njemu u čast kitile su se bršljanom bahantice i za to je bršljan uzrokom razkalašenosti. Thyrsov štap bijaše povit bršljanom; povijali su s njime vase i razno posudje i vjenčali s njime pjesnike;

¹ U botaničkom zavodu kr. sveučilišta čuva se odrezak bršljana, koji je ovamo prenesen iz zadnje šumarsko-gospodarske izložbe bez oznake mjesta. Taj je odrezak dug 198 cm., a sastoji od dva prirasta bršljana od kojih se jedan širi rašljasto, gdje ima u obsegu 49 cm., dočim mjeri u dnu 30 cm., a na onome dolje mjestu, gdje je prirasao 44 cm.

»medoctorum hederae praemia frontium dis miscent superis«
pjeva Horac.

Krasne su od bršljana sjenice po gotovo onda, ako je
bršljan ovio i koje susjedno drvo a liepi su naročito u zimi
zidovi, koji se od njega zelene, a svakako bijaše najveći onaj
bršljan-zid u nadbiskupskom perivoju, što se je protegnuo iz-
među južne i sjeverne kule, a pred njime porasla šuma crnogorice.
Ugodan nam je bršljan i u kući, kada ga razpeljamo po ko-
nopcima bilo na hodniku, bilo na prozoru, a možemo ga go-
jiti i u visećim posudama. Bršljan možemo u posudama uz-
gojiti i tako, da uzraste okomice, kao što raste i drugo evieće,
a tom prilikom prestaje biti bilina povijuša. To je bršljan, ko-
jega zovu vrtlari *H. arborea* ili *H. arborescens*.

Kako je drvo bršljanovo šupljikasto, pravili su Rimljani
od njega posude za filtriranje vina. U sjevero-zapadnoj Nje-
mačkoj kite k Božiću sobe bršljanom i božikovinom, koju
k uzkrusu rabe u crkvama, a kite njome žrtvenike, pa je zato
zovu i »Stechpalme« (»Gartenlaube« 1900. br. 49.) Gdje u
našoj domovini ne ima smreke, jele, bora, masline ili bilo što
zimzelena, okite kuću bršljanovim grančicama, a okite njime
i »macice«, koje nose na evjetnu nedelju u crkvu na blagoslov
i poslije ih u kući na sgodnom mjestu pohrane.

Nekoć je bršljan rabio i u ljekarstvu, list n. pr. proti
gukama (skropheln) i čirovima,¹ a rabili su i zrna, crvenkasto-
žutu ili zagasitu smolu. U bršljanovu listu ima jedan glycosid
zvan »helixin«, nadalje inosit, carotin; ima mravlje-ce-
celjeve- bršljanove i jabučne-kiseline i sladora; u sjemenju
ima krute i tekuće masti, mastila, cholesterolina; u plodovima
crveno-modra mastila.² Ako se lišće kuha, daje jedno mastilo,
kojim si Talijani i danas bojadišu vlasti u crno.

Upoznajmo sada bršljanovo rodoslovje i razgledajmo ga
pobliže.

¹ Proti čirovima rabi naš narod bršljan i sada.

² G. Dragendorff: Die Heilpflanzen der verschiedenen Völker und Zeiten.
Stuttgart. 1898. p. 503. — H. Karsten: Flora von Deutschland, Oesterreich und
d. Schweiz. Gera — Untermhaus. 1895. p. 386.

Bršljan spada u porodicu *Araliaceae*, kojoj je ime od biline »Aralie« i u nas poznate krasnice.

Te su biline zastupane naročito u indijsko-malajskim krajevima i u tropskoj Americi. To su stabalca na žilam-hvatalicama ili grmovi i trajne zeline, koje se odlikuju krpastim, dlanastim ili perastim, uglednim lišćem. U Evropi zastupa ovu veliku porodicu samo rod »Bršljan« (*Hedera*), koji se sa Kanarskih otoka i Madejre širi u sjevernu Afriku, većim dielom Evrope (osim daleka sjevera), zapadnom Azijom i preko Himalaje do Kine i Japana, dalako u onom slučaju, ako prihvaćamo samo jednu vrstu (Engler-Prantl: Die natürlichen Pflanzenfamilien. Leipzig. 1894. Lfg. 111., p. 15.) Za obični bršljan označuje nam Willkomen ovo područje u Evropi: Seže od Škotske preko skandinavskoga poluotoka do otoka Oesela, odkuda se širi Kurlandijom u Volhiniju, Podoliju i preko Krima u Kavkaz. U Alpama se uzdiže 1300 m. visoko, u Bavarskoj šumi samo do 800 m. Nördlinger navodi, da je u sjevernoj Evropi najobičniji uz obalu morsku, gdje u Englezkoj i Bretagni pokriva čitave krajeve, bilo na krednatom, bilo na škriljavom tlu. (Deutsche Forstbotanik. Stuttgart, 1876. II. Bnd. p. 67, 68.)

Bršljan se prvi puta pojavlja u mlađoj dobi krede. U slojevima Grenlandije i sjeverne Amerike našlo se fosilnih ostanaka. Iz tercijara poznata je *Hedera prisca*, dočim u slojevima kvartera u Danskoj, Montpellieru, Resonu, la Celle, nalazimo razne forme od običnoga bršljana.

Poznatije su fosilne forme *H. ovalis* (iz Nebraske), *H. Schimperi* i *H. platanoides* (iz krede Kansasa); iz Grenlandije *H. cuneata* i *H. primordialis* (ova i iz južne Francezke), *H. Kargii* iz gornjega miocena i *H. Strozzi* iz pliocena (Zittel: Handbuch der Palaeontologie. München u. Leipzig 1889. p. 608.).

Nazvali smo bršljan »raznoličnim«, pa je on oblikom svoga lista u istinu takav. Drugo je lišće na jalovim (sterilnim), a drugo na plodonosnim (fertilnim) grančicama. U onoga bršljana

koji plazi po zemlji i lazi po zidovima, stjenama, pećinama, veli Kerner (Pflanzenleben, Bd. II. p. 476.) da je lišće »stumpf gelappt«, nu Engler i Prantl pišu »meist eckig gelappt«, što opaža i Luerssen (Handbuch d. systematischen Botanik 1882., II. Bd., p. 789.) dočim piše Nördlinger »drei — bis fünflappig«, što čitamo i u Goebelu (Organographie d. Pflanzen. Jena, 1898. I. Thl. p. 138.) Strassburger, Noll, Schenk i Schimper (Lehrbuch d. Botanik für Hochschulen. Jena, 1902. IV. Aufl. p. 467) vele: . . . »mit ungleich »gestalteten« Blättern an den sterilen und fertilen Zweigen«. Koehne (Dendrologie. Stuttgart, 1893., p. 434) piše . . . »die der Laubzweige grösstenteils 5-lappig«. F. Schwarz veli »Blattform variiert stark« (Forstliche Botanik, Berlin 1892. p. 352), nu na str. 422. čitamo: »Blätter gelappt oder weniger getheilt.

Mogli bismo navesti i više primjera, nu i ovi su dostatni, da nam potvrde raznoličnost bršljanova lista, koji nam oda vaju, da su dotični botaničari pred sobom imali razne pojedince.

Nama je pao u oči bršljan u hrvatskom primorju iz okoline grada Bakra, koji je oblikom svoga lista toli osobit, da bi ga valjalo razmnožati po vrtovima, jer oponaša list »Aralie«. Listovi su na jalovim granama dvoredni, ponajveć razdieljeni u 5 križaka (krpa), ali te križke nisu tupe, već su »zašiljene«. Osobit je oblikom lista i onaj bršljan, kojega smo našli na Moslavačkoj gori kod Kutinca na zidu tamošnjih ruševina. Peteljke su u listova tako duge, da to pada u oči, listovi su veliki, imadu tri križke od kojih srednja može izverugana biti, a oponašaju oklikom ponešto list od »trokrpe« (*Hepatica triloba*), ali ima na istoj grani i takovih listova, koji oponašaju oblik lista od »modrice« (*Omphalodes verna*), proljetnice, koja se medju svim našim cviećem iztiče najkrasnijim modrilom.

Drugoga je oblika lišće na evatućim granama, koje su uzpravne. Ono je »obično« cjelovito, bodkasto, dugoljasto ili

jajoliko, a po Kerneru može biti i srčasto, pak se je poredalno na okolo grančica. Razlikuju se još u dvojemu. Listovi jalovih grančica su bielo ili zelenkasto-bielo žilasti, pak im grančice izbijaju i žilam-hvatalicama, dočim toga u fertilnih grančica ne ima.

Lišće je u bršljana tamno-zeleno, golo i sjajno, na naličju bliedo, nu u zimi može ono biti i zagasite (braun) dapače i bakrenaste boje. Prekrasan je bršljan onda, kada ima na njemu zelena, suerno-zelena i poput krvи crvena lišća po kakovu mi se oko paslo koncem prošle zime u selu Mikulići. Kadkad je lišće »pjegasto«, što ga čini još i ljepšim, a te pjege potiču od nekih gljivica-nametnica. Tako živi na listu *Sphaerella hedericola*, *Gloeosporium paradoxum*, *Phyllosticta hedericola*, *Ascochyta maculans*, *Septoria Hederae*, *Phoma hederacea*, ali ima bršljan na korjenu i jednog evatućeg nametnika, zovemo ga *Orobanche Hederae* (A. B. Frank: Die pilzparasitären Krankheiten der Pflanzen, p. 312, 378, 392 i t. d.)

Plodonosne mladice razviju se tek kod bršljana, koji je doživio neku starost, a ono im se lišće razvije u sunčanom svjetlu. Već smo prije spomenuli, da se takova mladica, ako je posadimo, razvije u stabalce i potjera i korjen, a osim toga se i razgrana . . . . »aber merkwürdigerweise werden die Sprosse, welche sich entwickeln, auch wenn sie nun dicht über die Erde entspringen, nicht zu kletternden Stämmen, sondern zeigen genau denselben Bau, dieselbe aufrechte Stellung und daselbe Laub, wie die Sprosse am obersten Saume einer Felswand oder am Gipfel eines hochstämmigen Baumes. Wer solchen im Topfe kultivirten Epheu zum erstenmal sieht, ist versucht, denselben für irgend eine aufrechte tropische Aralia zu halten, und selbst gewiegte Gärtner und Pflanzenkenner können durch solcke Stöcke irre geführt werden. Unwillkürlich wird man beim Anblicke der in ihrer äusseren Gestalt und im innern Baue so abweichenden aufeinander folgenden Sprossbildungen auch an den Generationswechsel, wie er sich bei den Gefässkryptogamen vollzieht, erinnert, um so

mehr, als die kletterden Sprosse, welche den aufrechten blühen-Sprossen vorhergehen, niemals Blüten und Früchte entwickeln, also gewissermassen eine ungeschlechtliche Generation darstellen«. (Kerner l. c. Bd. I. p. 669.) Ucvast je u bršljana krugljasti štitac u kojem je mnogobrojno, a žućkasto-zeleno cvieće nasađeno na jednako duge peteljke. Čaška (Kelchsaum) u cvjeta slabo je razvita, a može obodom biti ciela ili razdieljena u pet kratkih zubaca. U vienčiću ima pet s poda dlakavih latica sa pet prašnika i jajolikim prašnicama. Pestić se do vrška složio u jednostavni stupić.

Bršljan plodi u početku zelenom, poslije crnom, mesnatom, modrom maglicom pokrivenom bobuljom, koja poneće 5—7 koščatih sjemenaka, koje oblikom oponašaju nabubrenu pšenicu. Bobulje su otrovne, na vrhu okrunjene ostancima čaške, nu unatoč tomu zoblju ih (po Nördlingeru) golubovi i druge ptice, pa bršljan na taj način dospjeva valjda i tamo, gdje mu se ne bi nadali.

U primorju cvate bršljan mjeseca rujna i listopada, oko Zagreba procvate takodjer u rujnu, u južnoj Istriji (Freyn: Flora von Süd-Istrien) cvjeta već u kolovozu i cvate do rujna, a u hladnijim krajevima Evrope cvate takodjer mjeseca rujna i listopada¹. Zrelih bobulja našao sam u primorju već mjeseca prosinca. Kada bršljan cvate, zuje oko njega pčele, pak od insekta naročito rado muhe, nu sabrani med, da nije najtečniji, a Kerner upozoruje, da cvjet miriši po »razsoli« (Herringslake). U srednoj Evropi podnosi bršljan prilično strogu zimu, dočim južno-evropske vrsti valja pokrivati, da ne posebu. Opazio sam, da lišće na plodonosnim grančica može biti i jajoliko, srdčasto, ali sam našao i takovo, koje je trokrpasto. Ako je zima blaga, razvija se mlado lišće u primorju preko zime (prosinac, siječanj), ali i u prvoj polovici travnja, što ovisi svakako i o položaju (osoje, prisoje) i staništu.

¹ Willkomm navodi za vrieme cvatnje listopad, studeni. (Führer in d. Reich d. Pflanzen. p 568.).

Korjenje je u bršljana dvovrstno: pravi se korjen širi pod zemljom horizontalno i na daleko, a drugim se korjenjem hvata i lovi bršljan o razne predmete.

Prvo korjenje zove Niemac »Saugewurzel«, njime bršljan iz zemlje upija hranu, njime se on hrani, dočim se žilama-hvatalicama ne hrani.¹ Na starijim stablima ove većinom usahnu, i kada se ne srastu sa podlogom, razmaknu se na sve strane, stvarajući čupave brade, koje takim pojedincima podavaju osobito lice. Žile-hvatalice razviju se vazda s dolnje, dakle sa osojne strane, a porastu iz zraka srčike (Markstrahlen).

Ima ih, koji misle da bršljan i onda raste, kada mu podreženo glavni korjen, njegovu životnu žilu, ali u istinu nije tako. On se zakorjenjuje, ako ne u zemlju, a ono na zidu, na stieni, pećini, u razpuklinama, koturinama i orušinama, a pogine, ako mu bilo koju od ovih podloga oduzmem. Kadkada potjera korjen i u kojoj rupi ili šupljini stabla, koja je puna prladi i takav bršljan raste i onda, ako ga presadimo. No bršljan raste i cvate i onda, ako ne ima spomenutih podloga, nu ako ga pobliže razgledamo, opaziti ćemo, da je drugomu bršljanu prirasao ili s njime i srasao, pa mu ovoj onda privaća nužnu hranu. Ako to bude u velikoj visini, ako iz svoga druga izbjije postrance, to izgleda poput grma ili kada cvate poput velike i bujne kita cvieća. Nije li se bršljan shodno smjestio, pa mu korjen podrežemo, malo će po malo uvenuti, ali će poginuti i žile-hvatalice, što opet svjedoči, da se ove hrane od njega, a ne drveta, kojem se bršljan priljubio.

Seemann razlikuje tri vrste bršljana, drugi botaničari, kao n. pr. Bentham svadja sve oblike (forme) na jednu vrstu. Seeman priznaje; *Hedera Helix* (Evropa), *H. canariensis* (Sjeverna Afrika, Kanarinski otoci, Portugal, Irska) i *H. colchica* (od Japana do Kolchisa).

Zrna (bobulje) u običnoga su bršljana crne, nu u južnoj Evropi raste jedna odlika sa »žutim« bobuljama, poznata kao *H. chrysocarpa* ili *H. poetarum*, jer da je onaj bršljan

¹ Žile hvatalice ima od tudižih bilina n. pr. *Ficus repens*, *F. barbatus*, *Hoya carnosa* (Wiesner: Organographie u. Systematik d. Pflanzen. II. Aufl. Wien. 1891.)

kojim su vjenčali pjesnike.¹ Liepa je odlika *H. hibernia*, koja raste veoma brzo, lišće joj je veliko i jasno zeleno. Ima i jedna silnolista odlika u koje je lišće posuto zlatožutim piknjama (*H. hibernica minor maculata*) Druga je opet šarena lista i sbita uzrasta (*H. aurea densa*). Prema obliku lista ima i odlika: *palmata*, *digitata*, *sagittaefolia*, a ako je lišće veoma fino razdieljeno, onda je to *H. Doneraileensis*.

Vilmorin navodi jednu odliku sa »bielim« bobuljama, pak dodaje, da je u Njemačkoj riedka; vrtljarska forma *bacifera lutea* ima dvojinom veće i »žute« bobulje, dočim je lišće u *chrysocarpa variegata* »šareno«. Ima takovih suvrstica i u *H. canariensis*, jedna za širokim, srebrnastobielim obrubom. *H. colchica f. rhombifolia* odlikuje se cvjetnim peteljkama, cvjetnim pupovima i čaškama, koje su obrasle žućkastim, padavim ljušćicama, dočim su cvjetne peteljke i čaške u običnoga bršljana obrasle zvjezdastim dlakama. (Blumengärtnerei. Leipzig, 1896. p. 407, 408.)

Profesor Gustav Rade, koji je napisao znamenito djelo: »Grundzüge der Pflanzenverbreitung in den Kaukasusländern von der unteren Volga über den Manytsch-Scheider bis zur Scheitelfläche Hocharmeniens« (Leipzig, 1889.) opisuje nam *H. colchica* na str. 115. ovim rječima: . . . Was *H. colchica* vollbringt, ist dem gewöhnlichen Epheu unmöglich. Jener legt sich aufs Innigste mit den zahllosen Wurzeln an sein Opfer und klettert hoch hinauf bis in die Spitze; seine grossen, lederdicken Blätter, gerundet, Handflächengrösse erreichend, obenher trauergrün-schwarz, verhüllen den oft schon abgestorbenen Träger total. Breiter legt sich seitwärts diese dichte Blattfülle aus, oft zu 8—12 Fuss im Durchmesser anschwellend, dann wieder schmäler werdend, eingeschnürt, sich abermals erweiternd und nach aussen hin die mattgrüne Blütendolde, oder später die schwarzen Beeren hervortreibend. Das ganze ist starr, massig, kalt und trist in der Färbung. Nicht tief kann die Hand von aussen her in diese abgerundeten Epheu-

¹ U fiziološko-botaničkom zavodu kr. univerze u Zagrebu čuva se taj bršljan u dva eksemplara iz Grčke. Plodonosne grančice oponašaju listom, list naše jalše.

knäul dringen, das Geäste baut sich im Innern so dicht auf und ist derart gegenseitig verwurzelt, dass da nur Messer und Beil Licht schaffen können».

Die Lebensfähigkeit und das Vermögen, sich an die widersprechendsten äusseren Bedingungen zu gewöhnen, sind bei dieser Epheuart ganz exceptionell. Wer sollte es glauben, dass dieselbe Art, welche im nassen Kolchis die Leiber der Riesenreichen verrotteter Bäume im Sumpfe der unteren Phasis total bekleidet, auch als Unterlage der trockenen Trachytfelsen bei der brennenden Sommersonne in Tiflis nicht verschmäht und ihn im Verlaufe von wenigen Jahren derart hoch überpolstert, dass man gar nichts von Stein sieht. Freilich wurde er dazu, weil angepflanzt, durch die Verhältnisse gezwungen. Wo unbeeinflusst, da sucht dieser Epheu mit Vorliebe den Hochstamm zum Klettern, sein Haupttrieb erreicht bis Schenkeldicke. Was ich hier vom gewöhnlichen Epheu, in seiner 3—5 spitzigen, weissgeäderten Blattform sah, war bescheidene Bodenpflanze und hatte mit seinen spärlich beblätterten Trieben gerne Felsköpfe besponnen¹.

Naš bršljan dostao se više imena. U rječniku, što ga izdaje jugoslavenska akademija, čitamo i imena: brstran, brestran, brštan, brstan i bršljen, a svima je korjen »bhrusk« = vrtjeti se, uvijati se. Bršljan i brštan postao je od rieči, koja se sama nije sačuvala. U Hercegovini ima i Brštanica selo, a narod pjeva: »Kako »brštan« stabla dubi, grli, a golub golubice ljubi, ma danice vik te tvoj dragi grli i ljubi«, a znade narod i za ime »baršćan« (»pod zelenim baršćanom«). »Jedan momak od roda djevojačka, uzme čuturu punu vina, na čuturi vienac od šimšira i »bršljana«. Hoćeš Jela zaista u »Bršljan goru« zelenu? Divna li je gora »brštanova«. Jedno gora jadlikom, drugo gora »brštanova« (Iveković, Rječnik).

¹ Ovaj se bršljan u tamošnjim krajevima uzpije 1200 m. visoko, dočim bršljan obični segne i visinu od 2.000 m.

„Forstliche Dummheiten“

eine Busspredigt für unsere Grünröcke — napisao **Carlo Eduard Ney.**

(Svršetak).

V. Ne predvidjati posljedice (Mangel an Voraussicht).

Ne predvidjati posljedice znači — ako šumar n. pr. primješa jednoj vrsti drveta drugu vrst, koja joj poslje znatno škodi — da ne misli na ono, što bi se moglo dogoditi. Navodi nekoliko vrsti miešanja. Mješati se neke vrsti mogu, samo treba ih pametno miešati. Na pr. bor i grab. Ako želimo bor odgojiti do prave gradjevne vrednosti, treba oko 140 godina, a grab kad dođe do 70 god. (i 80) ide natrag. Ako ih mješamo, to ne smijemo u jednakom razmjeru, jer smo prisiljeni grab prije izvaditi, a na taj način ćemo dobiti praznine. Zato treba da bude bor pomiešan u takovom razmjeru, da ne nastanu te praznine, da poslje, kad bor ostane sam, sve izgleda kao proreda. Negdje je običaj umetati hrast u tri put stariju bukovu sastojinu. Varaju se i oni, koji misle, da mora ariž na čistinama posadjen radi svog brzog rasta dostići glavnu sastojinu; nije ni onaj mislio na posljedice, koji je dao uz put na ariže privezati jakom špagom krpice, da plaši divljač. Konac se je usjekao u koru i ozliedio ga; mjesto da je ariž očuvan, ozledjen je. Ne valja radi zaštite proti divljači prejako mazati stabla, jer lahko postanu suhovrha i grbavo rastu. Velika je pogrieška saditi na pr. jedan red hrasta, a šest redova bora, jer hrast propane a iz borova ne bude čestitog drveta, i biti ćemo iznenadjeni uspjehom sadnje, ako mirne duše obično posadimo žir tamo, gdje je mišja rupa jedna do druge (treba žir moći u karbolnu vodu, ili trovati ih), ili ako se biljke sade tamo, gdje je zemlja puna ličinka od hrušteva.

Kod osnivanje šumskih vrtova počini se dosta gluposti. Gdjegod se nadje mjestance, tamo se često osnuje vrt, bez obzira na zgodnost, trošak i potrebu, te se mnogo puta utaman liepa svota novaca izbaci. — Često se grieši u mješovitim

sastojinama, kad se drži, da je hrast ipak hrast, makar kakov bio, što ne stoji, jer je vriednija zdrava i liepa bukva, nego loši hrast, pokvaren od mraza, raka, grbav i t. d., jer je kao gorivo manje vredan od bukve. — Kod polaganja puteva ne pazi se često na budućnost puta, a dolazi se do nespretna puta, ako se odviše uzimlje u obzir razdieljenje šume, pa se dosta puta s toga nespretno polože putevi.

VI. Šumsko gospodarstvo po šabloni (Schablonen-wirthschaft).

Šablona, veli pisac, još je najpogibeljniji kukac šumski. Istina je, da je neobhodno potrebno onima, koji ne znaju, ili su lieni da sami misle, koji su si svu mudrost iz regula stekli, da imaju šablone, po kojima će raditi, ali nije to za šumara, kakov mora danas da bude. Po šabloni se n. pr. vadi iz hrastove sastojine sve mehko drvo, a da to nekad nema smisla, i od kolika uštrba to može biti, dokazuju i kod nas ne riedke loše prorede, gdje je mnoga praznina nastala uslijed toga, što je tamo bilo mehko drvo, koje se je po šabloni moralo izvaditi. Osobito se udara po grabu. Velika je glupost, ako se kod prorede po šabloni sječe odozdol, t. j. sve potištено. Kroz to nastane ta mana, da se stojbina rieši zaštite (Bodenschutzhölz). Krošnje glavne sastojine, kao kod bukve, se razsire i zahvate svu oborinu, koja se sklizne niz gladku koru dolje i ograniči na vrlo malen prostor, te se stvara nezreli humus, koji je za budući podmladak od male koristi. Da se pak više pazi na zaštitu tla a dirne malo i u glavnu sastojinu, ali oprezno, dalo bi se mjesta uplivu zraka i oborina, humus bi dozrio i priredio se za budući podmladak, a tlo bi bilo dovoljno zaštićeno. Pisac veli, da su to već odavno pametni šumari radili, samo su tomu u novije vrieme dali drugo ime. Tu on valjda misli danski, odnosno francuzko-danski način prorede, t. zv. eclaircie en haut, prozraka u visokom drveću, a imade svrhu, da se u što kraćoj obhodnji odgoji što jače drvo

Velika se glupost često dogodi sa sjećom zaostalih starih krošnjatih stabala (t. zv. Protzen), kad se ne pazi, koja da se sieku, jer se i time naprave takove praznine, koje pokvare bonitetu tla i sastojine. Zato treba dobro ogledati svako stablo koje se misli posjeći, da ne bi lahkoumnom sjećom ostala nakažena stabla od razcjepine i t. d. Velika se i inače šteta pravi podmladku odraslime ako se sieku granata stabla, da se prije ne oklaštire, jer takvo stablo padajući lomi sive, pa eto praznina koje se ne dadu izpraviti. Nekad se ne pazi opet ni na oplodnu godinu, već se stabla, koja bi mogla do godine bogato sjenom roditi, prije ruše, i tako smo prisiljeni pošumljivati umjetno, što je opet trošak. — Ima godina, gdje su motke (debelo kolje) za hmelj u visokoj cieni i smreka se dade pre redom krasno unovčiti, ali dodje i doba, kad su bez vrednosti, kad hmelju ciena pane, da se onda stari kolci radi štednje iznova šilje, i tako se krpari. Nesmisao je dakle, ako drvo-sječna osnova nalaže proredu, po šabloni istu provesti, makar kolje i ne imalo nikakove ciene. — Jer se ne predvidja ništa, ne pazi se ni na to, kakova vrst dolazi na kakovu stojbinu, da na pr. smreka dodje na tlo, koje odgovara boru, ili bor na mjesto hrasta. Stvaraju se čiste sastojine ondje, gdje bi odgovarale najbolje mješovite, pa kroz to nastanu [razne nezgode elementarne i od zareznika.

VII. Nepažnja na novčano pitanje (Missachtung der Geldfrage).

Već je u naslovu II. kod izbora gospodarstvene svrhe pisac obširno razpravljaо o novčanom pitanju, o čistom prihodu, pa i u ovom poglavju naglasuje, da se naročito kod uprave državnih šuma ima interes pučanstva slagati sa ciljem gospodarenja, koje ide za najvećim dobitkom, te da se ni jedno ni drugo ne smije s uma smetnuti, nu posljednje u dvojbi podrediti potrebama pučanstva, koje je napokon pravi vlastnik šuma. U punim oplodnim godinama, gdje bi žirovina mnogo pomogla žiteljstvu, a i liep dohodak doniela, pretovare se

nekad tržišta robom, da drvo ne dodje do prave cene, a kad je silna nužda na drvetu, ne sječe se ništa, jer se drži osnove, kao da se ne može osnova za jednu, dvie godine malo promjeniti. Ako i jest sječa inače u redu bila i opravdana, ali finansijsko uzeta bila je nesmisao, jer je n. pr. u prvom slučaju mnogo drveta otišlo jeftino u inozemstvo, odkale ga kao gotovu robu skupo plaćamo, a u drugom smo prinuždeni kupovati robu iz inozemstva; nezna li se uzdržati ravnovesje domaće industrije, šteta je to svakako po pučanstvo. Takodjer je finansijska bezobzirnost, ako se veleprodaje provadju tamo, gdje imade domaćih konsumenata, ciglana, ugljenika, obrtnika i dr. koji bi veći dobitak dali od kupca kod veleprodaje. Isto tako imade bezsmislenih maloprodaja, ako se prodaje drvo naročito u udaljenim slabo pristupnim šumama a u malim količinama, jer je prema tomu dovoz i radnja skuplja. Nesmisao je, da se nude na prodaju pojedine vrsti, koje se samo u nekim tvornicama traže, te ne mogu doseći željene cene. Ako se hoće nuždan i valjan obzir na finansijsku obranu gospodarstva uzeti, moraju se uzeti u obzir godišnje konjunkture tržišta, koje moraju biti temelj cieni drveta, jer se ne riedko dogodi, da se kod nizke procene kupci dogovore i vlastnik ostane prikraćen. Glupost je, kad se bez obzira na potrebu proizvadja gradja tako slabih dimenzija, koja se kao neuporabiva na koncu gore plaća nego gorivo. Pa se onda još neki i hvali time, koliko je gradje producirao, ali o postignutoj ceni mudro šuti. — Nekoji ne dopuštaju listinac uzimati iz jaraka i uvala, a nije li to probitak, ako se taj listinac proda i tako kupci sami očiste jarke, koji se moraju inače na vlastiti trošak očistiti, jer voda nema odtoka.

Pisac spominje brošuru svoju: »Die natürliche Bestimmung d. Waldes und d. Streunutzung« (g. 1886.) u kojoj se boriti proti oduzimanju listinaca, ali naglašuje, da je u praksi mnogo doprinjeo, da se je listinac puno manje krao time, da je davao i dozvoljavao sakupljanje listinaca na onakovim mjestima, gdje listinac nema svrhe, a takva su mjesta: grabe, gudure i pro-

sjeci. Dosta je poznato, da se kod kultura uzimlje mnogo puta slab obzir na financialno pitanje. Samo neka kultura uspije, za trošak se ne pita. Imade raznih metoda sadnje biljka, kojima se ne može poreći uspjeh, samo jesu li sa financijalnog gledišta opravdane, to je drugo pitanje, jer ima i puno jeftinijih načina, koji vode k cilju; koji se većinom i prakticiraju. Veliki je nesmisao sadnja po vrpcu, da bude svaka biljka na milimetar jednakodaljena od druge. Takova igračka je skupa i ne daje šumi onoga naravnoga izgleda, a da dodje biljka kroz tu točnost često i na nepravo mjesto i mora uginuti, to se ne pita, samo da se zadrži matematična točnost.

VIII. Pretjerane štednja (Uebertriebener Fiscalismus).

Kao što su u predjašnjem poglavju žigosani pretjerani troškovi, tako prigovara pisac pod gornjim naslovom protjерanoj štednji i navadja pojedine primjere, koji se očituju osobito kod kultura, kao kod sadnja u kamenitom tlu; samo da se što jeftinije i brže obavi: izčeprka se prstom mala rupica, u koju se jadna biljka utisne, koja se, dakako, ne prime i nastaju velike praznine ti sastojini, a da kune tad šumar — Gottverdammtes Werkzeug — sadnju na letvice (Zapfenbrett). U razsadnjacima toliko puta mraz ofuri biljke. Zašto? Jer se štodi sa jeftinim pokrovom. Iz štednje ne poduzimlju se mjere proti miševima, koji mirno nište čitave kulture; a da se za razsadnjak nova površina krčiti ne mora, ostavi se stari, makar bio pun ličinka hruštevih. Kroz pretjeranu štednju sade se biljke na velike razmake, a kroz to dobijemo granata stabla (ästigen Schund), a pisac je uzalud u jednoj branjevini tražio hrast, za koji mu rekoše, da je tamo sadjen. U analima je našao, da je sadjeno 60 L. na Hektar, pa nije čudo, ako ga nije našao, jer ga je većinom divljač pojela, gdje se u nas i 600 L. sije. Štednja, da se naprave putevi i transportna sredstva, nije umjestna, jer se to isplati u višoj cieni na drvetu. Mnogi hoće, da mu se put i druge komunikacije u par godina isplate, ne računajući, de to povisuje cenu i vrijednost šumske glavnice

u obće, pa u tom već leži odšteta. Vrlo se vara onaj, koji slabo plaća radnike, da štedi, jer dobije obične radnike, koje neće drugi da uzimaju, a stalni i čestiti radnici ne idu na slabu plaću. Tako je i sa čuvarskim osobljem. Slabo plaćeni lugar riedko je vieran i više napravi štete, nego bi iznašao onaj višak plaće, s kojim bi ga zadovoljili, da pristojno živi. — Ni kod nas u Hrvatskoj nisu u tom pogledu svagdje uređeni odnošaji; i u ovom listu bilo je dosta puta o tom govor, a gdje kojoj gluposti nije krivo neznanje činovnika, nego oduzimanje ambicije, nehaj, ako vidi, da ne postiže cilja, da je zapostavljan. Ne ču da prekoračujem granice ovoga članka, niti da pišem utaman. — Smiešna je štednja, ako se traži taksa za branje jagoda i drugih šumskih plodina (izuzev žirovine) i sam se sjećam, da je jedan sad pokojni šumar brao hebdominu. Nekoji se izgovaraju, da se tim daje prilika podmetanju zamka za divljač, nu čini se, da se baš ne će nitko usuditi zamke podmetati tamo, gdje se beru jagode i dr. Na to se pisac silno srdi, da nazivlje: Unfug, und 'ne äusserst schwere Schädigung An den eig'nenes Volkes Wohlstand, a narod, komu kroz to koja krajevra kapne, smatra to za šikanirenje i osvećuje se gdje može na šumi. Zabrana uporabe nekih staza, sgrada takodjer je pretjeranost. Ta i kod nas se je prije za Granice plaćao t. zv. Uebertritt. Mnogo drži šumu i ljubav prama njoj, pa je neoprostiva pogrieška ako se brani poštenom svjetu užitak šume, ako se planinarom brani, da si urede koje zgodno mjestance, izletnicima za izlete itd. Spominje još protjeranu strogost, koja je često uzrokom požaru šume, da ljudi iz osvete šumu pale. Takov jedan slučaj je i meni poznat, gdje je šumar nepravedno u svojoj strogosti postupao; za kratko vrieme mu je gorila najljepša branjevina. Ne mogu a da se ovom zgodom ne taknem jedne stvari, koju bi trebalo po mojoj mnjenju kod nas ublažiti. Tiče se držanja koza Kao sin Like razumijem važnost odredbe vis. vlade glede držanja koza za Liku, pa i sam uspjeh to dokazuje, ali ne razumijem, zašto je držanje koza zabranjeno u drugim krajevima.

Imade sirotinje svagdje, koja upravo živi od dvie—tri koze, pa mi je samomu težko, kad ju moram iz šume tjerati, gdje samo na glogu i kržljavom grmovlju brsti. Ako je Vis. vlada dozvolila naredbom od 18 kolovoza broj 59.449 ex 1894. držanje koza u požeškoj županiji u većem broju pače, jer je to »prava blagodat za siromašnije pučanstvo«, ne razumijem, zašto je to zabranjeno kod nekih imovnih obćina, koje koze izključuju iz pašarije. Direktno nije zabranjeno držanje, ali se ne puštaju u šumu, pako nije velika razlika. Tako bi se dalo odmoći i propadanju ovaca, toga važnoga vrela dohodka kod našeg naroda otvaranjem zgodnih predjela za pašu i sniženjem pašarijske pristojbe, da neradimo po onoj: fiat lex pereat mundus.

Zadnjim poglavjem: IX. Modne gluposti, zaključuje pisac ovu knjigu. Moda baš nije kod naše struke našla široko polje, ali ipak imade stvari, s kojima kao da je moda ravnala, a ja bi rekao: kao da je manija i navada. Netko n. pr. rodjen u predjelu četinjača, zavoli te i uvadja ih u hrastovim predjelima. Nekada dodje vrieme, da se koja vrst razviće, reklamira, pa se sadi na sve strane. Ove godine dodje u modu ariž, do godine jasen itd. To se najpače tiče eksotičnih vrsti vrsti, kao *Pinus rigida* i *maritima*, *Abies Douglasii*, *Juglans nigra*, *Acer californicum* i dr. To se sve sadi u veliko, bez pokusa u manjoj mjeri. I vrsti uzgoja prošle su svoju modu. Dalje navadja pisac još mnogo slučajeva gluposti, koje smo upoznali u prošlim poglavjima, pa ih ne ēu da i ja opetujem.

Time sam svršio ocjenom te knjige, koja 287 strana obiše. Nehotice sām otegao ovu moju referadu, ali nadam se, da mi to ne ēe nitko zamjeriti obzirom na zanimivost ove knjige; imade i kod nas dosta toga što bi trebalo izpraviti. Možda ēu ovim sklonuti pojedinca da nabavi ovu knjigu. Ova brošura mnogomu ēe oči otvoriti, jer nije u vjetar pisana, pisao ju je vrstan čovjek; on ne nabraja suhoporno samo pogrieške, on ih nastoji i liečiti, odmah i navadja, zašto nešto nevalja i kako treba raditi. Samo je mogao koješta skratiti,

ima toga što se opetuje, inače je, kako sam već rekao, zanimiva, ako se možda u čemu i ne bi složili s njime stojeć na drugom stanovištu i uzev u obzir druge odnošaje, jer to su dva glavna faktora, koja šumari ne smije nikada mimoći. Meni nije žao, da sam ju pročitao: našao sam mnogo dobro zrnce, i knjiga će mi ostati kao neki manuale, za kojim će se segnuti. Završujem sa riečima oglasa te knjige u Frickovom Rundschau-u od 1901. broj 20: „Das alles muss man selbst lesen, das Büchlein schreit förmlich nach Lesern.“.

Vaclav Fuksa.

Još nešto: „O načinu procjene goriva u našim proredama“.

Na »repliku« gospodina I. pl. Aue-a pod gornjim naslovom smatram se obvezanim ovo par rieči napisati, jer se ciela razprava o proredi — u koliko se u obče takovom smatrati može — tiče načina izvadjanja proredah za vrieme, dok se je po meni sastavljeni, a po visokoj vlasti odobreni, taksacionalni operat kod križevačke imovne občine provadja.

Prije svega morao sam se začuditi čitajući prvi članak o toj temi u I. broju cienjenoga našega »Šumarskoga lista« na strani 21., kojim pisac govori o markiranju stabala u proredi, jer sam u tom članku mislio naći što poučna ili nova u pogledu strukovnom, kao što je stupanj prorede pogledom na razvoj vladajuće sastojine ili slično, a nipošto o načinu, kojim se izravno kritici podvrgava nalog predpostavljenog ureda.

Stvar bo je to administrativna, a ne strogo strukovna, jer šumovlastniku prosto стоји по svojih organih dati stabla, koja se imaju tad vaditi kod prorede, da bud markirati, bud vapnom mazati ili inako vidljivo označivati ili napokon bez ikakve oznake takova jednostavno rušiti i izvažati, a provedbu toga jednostavno svojim organom diktirati.

Sve ovo ipak ništa ne mienja na stvari, samo ako je proreda po načelima šumarske znanosti svrsi shodno provedena. A da je za svoj način, kojega je g. Aue toli oštrog kritici podvrgao, gospodarstveni ured imovne obćine križevačke imao razloga i samo se kaže, pak upravo u tom grmu leži zec, pošto se ti razlozi ne spominju, već se piše o koje čem drugom što na samu stvar niti ne spada.

Spominju se tu pokusne plohe, kojima da se ne može doći do točnih rezultata za skrižaljke, za tim kontrolna knjiga, onda pretvorba prostorne u kubičnu mjeru; sve bez sustava tako, kao da se stabla za gorivo u proredah za to markiraju i brojem označuju a ne za to, da se upravo samo ta i nikoja druga stabla ne sieku i ne izvoze.

Čujte dakle gospodine piše, koji su razlozi tomu markiranju.

Malo je šuma kod križevačke imovne obćine bilo, koje su u obće kao krasne i guste mlade porastline bile po smislu rieči »proredjene« ili bolje reći proredjivane. Proredom smatralo se je vadjenje topole, breze i ive, kao vrsti suvišnih, u hrastovih i mješovitih sastojinah i to onda, kad su takove svojom odrasлом krošnjom smetale hrastiku i kad su polućile dimenzije uporabivosti za letve, robove ili gredice, ter ih je narod prečesto dobivao za gradljiku, kao pogorelac i dr.

Za to je podpisani već u početku, uvidiv u mladih sastojinah križevačke imovne obćine veliko blago, svratio veliku pozornost na medjutimni užitak a naročito, kad je sbrojiv prihode na gradji i ogrevu glavnog užitka opazio, da takav pravoužitničke potrebe niti iz daleka podmirivati ne može.

Trebalo je dakle ustanoviti, koliko je toga užitka i kako će se upotrebljavati, da se vladajućoj ili glavnoj sastojini ne škodi.

Za postignuti prvo morali smo se poslužiti pokusnim plohami za sastojine preko 20 godina stare iz kojih smo dobili prilično točne rezultate, klupiranjem glavne i tako zvane potištene ili nuzsastojine, doćim smo za mladje sastojine do

20 godina dali na pokusnih ploha i pruga potišteno stabalje sasjeći i u metre složiti, kao što je to dobro poznato gospodinu piscu članka i replike.

Tako smo za sve proredive sastojine dobili prihod prorede goriva i gradje, koji smo razdielili na 10 godina i svake godine $\frac{1}{10}$ stavljali u drvosječnu osnovu do uporabe i time smo došli do provedbe i načina.

Tu smo našli u prvom deceniju na ogromne zapriče, jer narod, naučan na izobilje drva iz sjećina, ni da čuje o proredi.

Davalo se s početka $\frac{1}{2}$ prorede $\frac{1}{2}$ iz sjećine i sve malo po malo naučio se narod i na drva iz prorede.

Ali je bilo težko pravoužitnika sustaviti, da sječe samo potištenu stabla već se je on lačao i drugoga. Da, o premerbi ni govora već na takozvane table, pa proredjuj, gdje je šumar morao izračunati širinu plohe prema duljini, koja ga za pripadnost patri, kad je u osnovi imao označeno koliko je prorede na rali.

Nije tu bilo šumarskog sastanka prigodom pregledavanja sjećina ili inog poslovanja u šumi, da taksator nije viećao sa gg. šumarima, kako bi bilo najprikladnije prorede izvadjati.

Kušalo se vapnom i skupnim rušenjem; tim se nije uspjelo, jer narod nije složan niti može biti prema razlikosti pripadnosti i broju pruženih radnika.

Kušalo se na table, tu je jedna bila do polovice proredjena, druga ni za liek, a treća i odviše.

Kušalo se pod nadzorom šumara samog sječenje i izvlačenje na prosjeke na hrpe; tu se naišlo na prigovore, da je jedan dobio mjesto, gdje je drvo krupnije a drugi, da radi redje sastojine mora predaleko izvlačiti i t. d.

Što se je moglo učiniti, ništa nego smo svi prionuli, da milom i silom priučimo narod na red, koji smo prilično zaveli, jer se je pravoužitnik naučio ponešto slušati i raditi po uputi a točno po namišljaju nikada pa ni danas.

Mlade sastojine od tog doba nejednake su; primjerice samo gosp. piscu dozivljem u uspomenu okružje I. odsjek 1.

Planina Kovačevac recte Gjurinac, koji je takodjer na takozvane »strajfene« proredjivan.

Pak uza sve to u prvom desetgodištu proredjeno je u svemu 10.890·88 rali i izvadjeno skupa 87.430 m³ goriva i gradje.

Moram napomenuti, da sve do sad navedeno vriedi za sastojine mlade, gdje su stabla od 5—10 najviše 15 cm. debela, dočim su se prorede u starijih sastojinah već i prije markiranjem provadljale i u prvom desetgodištu.

Kad je bilo prvo desetgodište na izmaku, trebalo je opet ustanoviti novi prihod iz proreda za drugo desetgodište, što je učinjeno gore opisanim načinom tom razlikom, da se je ovdje osobita pomnja posvećivala i glavnoj sastojini u svrhu takozvane male revizije glede drvnih gromada, smjese vrsti drva, prirasta i t. d.

Tu se pokazalo, da je etat skočio od 87.430 m³ prvog decenija na 195.869 m³ ili u površini od 10.890·89 rali na 20.327·5 rali i to samog gradjevnog drva 12.524 m³ a goriva 183.345 m³

Pitamo li se za razlog toj razlici evo ga:

1. Prorede prvog decenije nisu bile onako izerpljene kako je to dopustivo, nego u vjećitom strahu za prekinuće krošnje i dr. zaostajalo je dosta potištenog neposjećenog stabalja a bez dvojbe na račun vladajuće sastojine o čem sam se osobno uvjeroio.

2. Što su neposredno prije sastavka gospodarstvene osnove nerazmjerne površine starih šuma posječene, jer nije bilo šumskog kataстра, pak su se drva dielila na duše i što su se zadruge dielile i silnu gradju konzumirale, a i povodom prelaza prigodom segregacije.

Usljed toga i uz velike kulturne radnje dospjele su te mlade šume do prorede u gornjem razmjeru.

Sad je valjalo tim veću pažnju proredjami posvetiti, što je u izgled stavljena znatna količina i gradje od godišnjih 1252 m³, pak je podpisani nebrojeno puta osobno razpravljaо

u tih mlađih sastojinah i zorno predočivao za svaku starost sastojina: broj stabala za vladajuću sastojinu i zastor krošnje te iz tih faktora proračunavao broj stabala, koja se bez ikakve bojazni izvaditi sumnju, ali samo markiranjem ili stablimičnom procjenom, jer za najveći dopustivi stupanj prorede jamstvo mi nijedan način pružiti mogao nije osim markiranja, s kojim se svi šumari složiše samo gosp. pisac ne, a za što, ne znam ili znam, pak znati ne ču, jer ne spada ovamo.

Svi mi govore, da je doznaka markiranog drva krasna, lagana razdielenjem ejedulja kontrola divna, ni usporedit sa prijašnjom, kad je šumar imao pred sobom 500 ljudi i mlađu šumu, sjever brije, a on nezna što bi?

A zašto da sve to i napominjem kad postoji visokovladna hvaljena naredba broj 60.637 od 11. veljače 1896., koja izravno markiranje propisuje i u mlađih proredah.

A za što o nečem pisati, što se mora vršiti i što je dokazano da je dobro, dočim sa troškom niti iz daleka tako ne stojimo kakav je račun postavio g. pisac »replike«, koji je u svom veku osobno malo stabala u proredi markirao; što zaključujem odatle, kad veli, da se dnevno samo do 1000 komada markirati može, o čem u ostalom niže.

A sada da se osvrnem u kratko na samu repliku g. pisca otisnutu u »Šumarskom listu« broju 4. o. g. na strani 221 do 231.

I meni je milije da g. H. Begna nije kritici podvrgao članak g. Aue-a „katastralni načrti i reambulacija šumskih medja“, već je to propustio sudu poštovanih čitatelja »Šumarskog lista«, jer bi možda morao doći u neugodan položaj opet se na »repliku« osvrtati, pak ču radje razjasniti gospodinu piscu zašto je g. Begna rekao u svom »osvrtu« u broju 4. o. g. na strani 222 »ovlašten«.

Kad je famozni članak pod gornjim naslovom izišao govorio sam slučajno sa g. Begnom, koji je poznавајуć prilike rekao, da bi bilo nuždno odgovoriti, nu da se on ne smatra pozvanim, jer se kritizuje nekim načinom moj mnogogodišnji i mučni rad oka sastavka i provedbe gospodarstvenih osnova.

Usljed toga, a zapričešen važnimi i silnimi poslovi, ponudio sam gosp. Begni odgovor, a on za dobru stvar prihvati i evo »ovlasti«.

Gosp. pisac replike na strani 222 izrično veli, da je u svom prvočitnom članku jedino samo o načinu procjene u sitnim proredama govorio, a ja ga pitam, kamo će metnuti na stranu 25. zadnja alineja pasus: »U starijim proredama raditi će se obratno, tu ćemo ona stabla oliciti, koja ostanu, a sve sa vapnom neoličeno se sječe i dodje do uporabe — to je još najpraktičnije — pošto ne će ni jednom pravoužitniku na um pasti, da dodje ikoje stablo samovoljno vapnom obilježivati«.

Tu dakle stvar стоји drugčije nego na strani 222. »replike«, a da li je to najpraktičnije da se ostajuća stabla vapnom mažu, kako to malo više navedeni citat veli, neka sude čitatelji, dočim ja mnijem, da je to nazor, a ne bi smjela biti tvrdnja g. pisca u »Šumarskom listu« postavljena, dok ju nisu stariji i izkusniji strukovnjaci usvojili kao takovu.

Sada smo došli do zrakoplova i do hrastova, koji su u proredi zaostali još od krajiške uprave.

Ovo prije svega ne spada na stvar, ali kad je spomenuto evo odgovora.

Daleko, za vrieme krajiške uprave šuma, bio je pod starim hrašćem ili u grmlju, ako su sastojine riedke bile, simo tamo samonik hrastić, koji je nakon dovršene sječe već tada postigao stanovitu visinu i promjer.

Medjutim su sječine sadjene i s vremenom su se sklopile, pak su ti hrastići sveudilj rasli u mladoj sastojini.

Usljed velikog pristupa svjetla razvili su i razmjerno velike krošnje, pak je granje rastenjem mlade sastojine okolišne moralo dati mjesta istoj tako, da danas vidimo samo gornji dio krošnje tih starih stabala, kako ih pisac zove, dočim je deblo kvrgavo, jer su se dolnje grane posušile i odpale.

Ta su hrastova stabla, kojih slučajno baš u Trupinskom i Zdenačkom gaju nešto imade, najviše 20 godina starija od

vladajuće mlade sastojine, ali su za svoju starost mnogo jača, jer su u prvo vrieme na prostoru izrasla.

Ova bi stabla sjegurno bila još Krajina izvadila, da se je tada proreda obavljala današnjim načinom, i da je to radio šumar, neka bude g. pisac uvjeren, da tih stabala tu više bilo ne bi, ali je to obavljao t. zv. »Beritener«, kojega pisac na strani 227 toliko brani; za to su ta stabla još i danas.

A da je g. pisac udovoljio već odavna u tom smjeru izdanom nalogu gospodarstvenog ureda takodjer tih stabala više ne bi bilo, pak čemu onda balon i ta neumjestna primjetba? Sve to izgleda tako, kao da se želi: dugogodišnji i mučni rad drugih, — koji su sve te stvari proučavali i kušali dok su došli do najboljega i u tom osiedili — pred svietom umanjiti a sebe prikazati kao mučenika i pregaoca za narodno dobro.

Što se pako tiče izbivanja vrstnog stručnjaka više oblasti u mjesecu prosincu 1900. godine, kojom se je sgodom razpravljalo o proredama, to je baš u toj proredi u cijelosti usvojen bio način markiranja, samo je taj stručnjak požalio, da g. pisac (t. j. g. pl. Aue) nije mogao dokazati, koliko je drva izradjeno, složeno i premjereni, da se usporedi procjena sa faktičnim stanjem.

A upravo u tom je okružju i u sličnih sastojinah nuždno markiranje a ne vapnenje, koje će g. pisac imati i u buduće obavljati koliko mi je poznato. I ova je sastojina ako se ne varam oko 40 godina stara, a već se u njoj vodi druga proreda; stabla su jamačno jača od 5 do 10 cm., a najviše su oko 16 cm. debela.

Liepa je pouka g. pisca na strani 223., kako će se naime sastaviti valjane skrižaljke, nu žalivože nije on takovu za nijednu od svojih krasnih mlađih šuma ipak do danas sastavio. I mi znamo, što nam je u tom slučaju raditi, samo do danas nismo mogli dobiti od g. pisca premjerbenih podataka.

A da se skrižaljke — ne zna se ni kakove misli g. pisac — samo sjećenjem i slaganjem dobivaju ne стоји, nasuprot se takove u sastojinah kao što je Zdenački gaj i preko 25 go-

dina starih samo izbrajanjem i analizom uzornih stabala dobiti mogu, jer u tih sastojinah imade mnogo potištenog stabalja, koje je sposobno za gradju ili inu sitnu porabu, a ne lih za gorivo. Osim toga će analiza dati omjer prorede za jednu stojbinu u različitoj dobi.

Tvrđnja alineje druge na strani 223. g. pisca, kojom nazivlje markiranje nedostojnim izrazom, koji ovdje ni opetovati ne mogu, mislim, da je presmjela pak se čudim da g. uredniku nije u oči pala i njegovom intervencijom izpuštena ili ublažena bila*.

Dobiti nalog od ureda i u istom naloženi posao javno nazvati »nesmisao«, pak takav još sam provesti a ne poslužiti se pogodnošću §. 83. naputka C) od godine 1881. zaista karakteriše g. pisca »Replike«.

Ja sam osobno prečesto pritustvovao proredam i markiranju istih pak sam odredio, da se tamo potištenu stabla markiraju, gdje je to u svrhu procjene odnosno ustanovljenja drvnih gromada na pokusnih plohah činjeno

Izrično je bilo rečeno: kolje, još zaostalo pruće 3, 4—6 i 7 cm. ne markirati, već samo ono dalje, dočim sitniš uz markirano drvlje dobiva uz dužnost posjećenja onaj, čija će biti markirana stabla, po tom odpada svako dalnje debatiranje citiranje topoglednih naloga. Jer gospodarstveni ured nije kriv ako šumar ne izvede nalog onako, kako valja.

Da s toga g. pisac više radi, a manje se bavi pisanjem članaka, koji su samo kvantitativne vriednosti, bila bi od veće koristi za mlade sastojine, koje stoje pod njegovom upravom. Kritizovanje pako ovih stvari neka prepusti starijim i izkusnijim drugovom, kao i onim, koji za to i odgovaraju; samo neka bude izvedba točna.

Gosp. Aue navodi na str. 224. al. 3. primjer za markiranje sitniša u okružju XV. šumskog predjela Zdenački gaj, gdje dolazi poprieko i okruglo na rali oko 9 m^3 potištene gro-

* Urednik je mnogo toga izostavio odnosno ublažio; ovo mu je slučajno neublaženo ostalo. Ured.

made za markirati i veli, da je potrebno u tu svrhu 11.600 stabala od 0·03 m³ procieniti. Ako se uzme, da su to samo potištena stabla a često i bez vrha ili sasma male i zavinute krošnje, to će visina takovih stabala biti najviše 5—6 metara.

Prema tomu će biti ta stabla poprieko 10 cm. prsnog promjera, a sa malom iznimkom manje ili više, jer je $0\cdot039 + 0\cdot047 \text{ m}^3 = \frac{0\cdot086}{2} = 0\cdot043 \times 0\cdot7 = 0\cdot030$ što odgovara prsnom promjeru od 10 cm.

Razumjeva se samo po sebi, da je g. pisac uzeo jednu od najprikladnijih sastojina za dokaz u svojoj »Repliki« ili kako on to naziva najsitniju sastojinu za markiranje sitniša.

Što su se žitelji tužili na sitno drvo i što im je u to ime pripadnost povиšena dokaz je uvodno navedena činjenica, da su isti bili prije vični samo u sječinah i liepe ciepanice za gorivo dobivati ter se još i danas ne mogu snaći u proredi.

Pak baš za to bi rado video po g. Aue-u pronadjeni način skupnog sječenja i onda dieljenja gotovih drva.

Da to nije sitniž već 10 cm. debelo mlado hrašće i brešće u tom je slučaju dokazano, a da je to specialitet imovne obćine križevačke, to joj ja na istom samo čestitati mogu,ako prema se od prošle godine i ovdje kod gjurjevačke imovne obćine istim načinom prorede izvadjavaju a zaista takove podavaju drugu sliku od onih, izvedenih po načinu pisca »Replike«, o čem ga u svako doba uvjeriti mogu.

Na proredu u državnim šumama, koju g. Aue za primjer navadja, ne ēu se osvrtati, jer sam vičan po svom uvjerenju i izkustvu raditi što pronadjem za dobro, a država to radi kako ona to hoće, samo neka nezaboravlja g. pisac, da državne šume nisu imovinske i da tamo vladaju drugi odnošaji pogledom na dužnosti, dočim podpisani u obće prema poznavanju odnošaja u našoj okolini drži, da državna šumska uprava nije niti počela sa proredama, već će to naskoro preuzimati, osim nekojih dielovah kr. šumarije Ivanske u planinskih šumah, gdje je vadila brezu i topolu iz mladih sastojina.

Što pisac »Replike« misli sa riečima, da su naše kulture krasnim troškom osnovane, neznam, ali mi je poznato, da se od zavedenja gospodarstve osnove od godine 1899. kod križevačke imovne obćine oplodnom sjećom i predzabranami nove šume stvaraju, a samo se neobrašteni prostor umjetno kultivira, a ako je g. Aue u stanju manjim troškom uzgojiti krasne sastojine, biti će mu priznano, što ali ja do sada opaziti mogao nisam. Čemu dakle napominjati ono, što ovamo opet ne spada?

A ako g. Aue vapnenje pa onda dielenje prorede takodjer bezplatno obaviti može i tu će mu službodavac zahvalan biti.

Nisam mogao razabrati što g. Aue misli pod »racionalnim gospodarstvom«, kojom se rieči u svojoj »Repliki« baš razbacuje?

Ako se o racionalnom gospodarstvu kani govoriti u naznacnom slučaju, to onda može biti govora samo o racionalnoj proredi, a da to nije svejedno, jasno je.

Iz toga kao i iz troška, koji navadja za proredu sliedi, da g. pisac ne zna, što znači racionalna proreda ili rieč »racionarno« krivo tumači.

Racionalna proreda znači najviše mogući i dopustiv prihod iz prorede izvući i uporabiti ga u što kraćih razmacih i najshodnijim načinom. To je racionalna proreda, a ne tražiti suhe i trule bukve u starih bukovih šumah šumarije Garešničke koje šume su na izmaku. U ostalom, koliko je meni poznato, takovih bukava niti ne ima, osim u jednom slučaju, gdje te suhe i trule bukve vrednosti ne imaju.

Za to je i nabačena rieč o centralizaciji i vezanju rukuh šumaru samo izlišna rečenica bez dubljeg sadržaja, kad je svim gg. šumarom poznato, da sam baš ja njima puštao što slobodnije ruke u provadjanju osnovā, što mi u svako doba potvrditi mogu, a ako to nisam činio u šumariji garešničkoj imao sam valjda za to razlogā, kojih takodjer navadjanje ovamo ne spada, — kao niti te stare bukve.

A kako bi g. Aue potrebu na gorivu namirio n. pr. za cielu obćinu Hercegovac, da se drva ne kupuju u državnoj

šumi, timi starimi trulimi bukvami, koje su 30 do 40 kilometara daleko u planinskim šumama, te će samo on znati moći, jer meni to dokučivo nije.

A gdje je ta gamad i razni zareznici, koji bukove šume izjedaju, upitat će g. pisca, čim se s njim sastanem, jer ih ja nepoznam.

Glede lugarskog osoblja, kojemu želi g. Aue povjeriti procjenu odnosno ličenje vapnom medjutimnog užitka, ne mogu ništa dodati u prilog g. Begui ili g. piscu »Replike«, jer nije ni jedan od pomenute gospode vlastan što u tom predmetu odlučivati obzirom na visokovladnu naredbu broj 60637 od 11. veljače 1896. toč. 2. alineja deset, koja izrično veli: »Ime-nito proredjivanje mlađih šuma smije samo šumar osobno provesti i to tako, da se još za vrieme ljeta obilježe dotična stabla, koja povaditi valja.«

Tako određuje najviša vlast u zemlji a g. šumar Aue će i nadalje taj posao obavljati osobno, ne želi li doći u koliziju sa jasnim propisom, ma da i koliko »starih« i izkusnih lugara na razpolaganje ima, koji ipak ne znaju po prije citiranom načinu stupanj dopustivosti u proredi za svaki pojedini slučaj računom ustanoviti.

A sad da vidimo kako stoji tvrdnja, da taj posao šumar nije kadar obaviti.

Obćenito mi je prije svega kazati, da je primjerice šumarija Sv. Ivan a i Čazma imala markirati kroz cieli niz godina najmanje toliko — a i više — prorede, koliko g. pisac, pak je kraj sve obsežnosti svojih poslova, u pravom roku odnosne procjene za prilog drvosječnoj osnovi predložila dočim to šumarija, povjerena upravi g. Aue-a, u nijednom slučaju učinila nije.

A naš je sud, kad to može učiniti jedan može i drugi upravitelj šumarije, a naročito garešničke, kojoj su vazda po jedan a često dva šumarska pristava odnosno vježbenika dodieljena bila za markiranje, koje je g. pisac replike samo nadzirao. Ovo će biti g. piscu »replike« dobro poznato; samo neka se izvoli malo sjetiti.

Evo nas dakle kod računa:

Kako smo prije rekli odpada na šumariju u Garešnici za markirati t. j. procjeniti na godinu popriječno 352 m^3 gradje i 4090 m^3 goriva.

Koliko su mi tamošnje sastojine još u pameti, zapremati će poprieko jedno stablo gradje 0.5 m^3 , dakle će biti stabala za gradju 704 komada.

Za gorivo 4090 m^3 a poprieko stablo najmanje od 0.08 m^3 , što čini okruglo 52000 kom. ili sveukupno 52.704 komada.

Svaki iole vješt i okretan procjenitelj sa dva tesača jednim mjeračem i jednim, koji stabla udara, procjeniti će u ljjetnom danu poprieko 1400 – 1500 komada a i više. Pa uzmimo, da ih procjeni samo 1450, to će trebati za taj posao okruglo 37 dana, a ima za to vremena od 1. svibnja do 15. kolovoza ili tri i pol mjeseca ili 105 dana, u kojem mu vremenu još uvjek preostaje 68 dana za druge poslove: kao procjene za veleprodaje, blagdani, kišni dani i t. d. povrh toga poznato je, da u te mjesecu ne padaju druge kulturne radnje ili doznake ili inačični poslovi.

Sada uzmimo još u obzir, da su na šumariji dva činovnika; šumar i pristav ili vježbenik, pak će mi štovani čitatelji priznati, da se to može, a po više citiranoj visokovladnoj naredbi i mora pravovremeno izvesti.

Račun gospodina Aue-a pako, da taj posao iziskuje vrieme od 6 i pol mjeseci ne stoji. Takav račun gosp. Aue može postaviti samo nestrukovnjakom i onim, koji taj posao nisu rukovodili i radili, ali starim i izkušanim šumarom ne. Mislim s toga, da je g. pisac „Replike“ malo procjenâ osobno obavio — bar za moje vrieme — a danas ne znam, kad veli, da se samo 1000 stabala na dan markirati može, dočim moji sadanji taksacionalni pristavi markiraju na dan 1000 komada starih hrastova i ako g. Aue to ne vjeruje, predočiti će mu odnosne knjižice.

Nije dakle procjena i markiranje stabala »igrarija« već je to rad, koji nosi krasan plod, samo treba prionuti, protrti

dlanove i marljivo raditi, a ne sve važnije kulturne radnje prepuštati osoblju. A pošto je šumar po postojećih propisih izvršujući organ gospodarstvenog ureda, to potonji ima pravo svoje organe na osobno izvedenje važnih radnja pritegnuti, koji rad ne će, ne može a i ne smije skinuti sa ledja šumara niti »specialitet« prorede, a niti »Replika« gosp. Aue-a.

Isto tako, kao što sam prije dokazao za broj dana, u kom se procjena prorede obaviti može, biti će i račun troška manji, jer je pisac račun svoj postavio samo za isti primjer a sve sa stojine nisu, koje godimice do prorede dolaze, tako sitne, da bi se na jutru 300 stabala vaditi imalo. Jer primjerice u starih proredah, gdje se gradja vaditi ima, dolazi na jutro za procjetni po 10—20 stabala, a u drugoj proredi za gorivo ne 300 već jedva 100 a i manje stabala.

Ja ču se dakle držati moga prijašnjega računa po kojem odpada na godinu za markiranje u proredah 52704 stabla.

Za to je nuždno 37 dana računajući na dan samo 1450 komada, akoprem se kod nas na dan u takovih proredih i više, dapače i do 2.000 komada markira.

Aparat za taj posao za jedan dan je sliedeći:

Šumar sa dnevnicom, ako noći, od 3·50 K., 4 radnika najviše po 1·20 K. = 4·80 K., što čini 8·30 ili za 37 dana ukupno 307 kruna; a pošto se godimice u garešničkoj šumariji ima na taj način poprečno prorediti 482 rali, odpada trošak na jednu ral sa 1·57 K. ili za cielu imovnu občinu za $2.033 \times 1\cdot57 = 3192$ K; a da vapnenje mnogo manje ne bi stajalo, može lasno svaki uvidjeti.

Iz toga sledi, da trošak po katastralnoj rali ne iznaša 3·70 K. odnosno 5·70 K., kako to g. Aue dokazuje, već samo 1·57 K., jer se plaća činovnika amo u račun uzeti ne smije, pošto takova istomu teče, da li on sjedi u pisarni ili obavlja vanjske radnje.

A da li je to vanredan i nerazmijeren trošak za toli važnu šumsko ogojnu radnju, prepuštam sudu štovanih čitaoca.

Preko pasusa »Replike« o radnicih za šumsku štetu prelazim, jer je poznata stvar, da onaj od kojega šteta nije utjeraiva samo u riedkom slučaju dolazi na odraduju, pak ču samo još o promjerbi nješto reći.

Na strani 229 u alineji drugoj veli g. Aue, da neka si pravoužitnik na stanovitoj odmjerenoj površini svoju pripadnost posječe i složi u svrhu premjerbe; iz toga zaključujem, da kani na cielom odsjeku stabla vapniti i onda odmjerivati parcele i svakom svoju površinu za sječenje predati.

Kako će takove prorede izgledati opisao sam uvodno medju razlozima za markiranje, dočim je stvar naravna, da se markirana stabla imadu u metre slagati radi uzporedjenja procjene sa faktičnim stanjem, koje potonje dolazi u kontrolnu knjigu.

Tako glasi i odredba gospodarstvenog ureda, koja se žalibiože uvjek ne vrši, već se taksator mora procjenami dotično procjenbenimi knjižicami pomoći, a kod gradjevnog drva od proreda iz premjerbah odnosnih doznačnih zapisnikah uz 50% pristojbu, a konačno za stabla, koja na maloj dražbi prodana budu opet sa procjenom i uzornim stablom potištene sastojine odnosno obličnimi brojevi.

Ja s toga ne znam čemu ona g. Aue-a, kojom poziva svoje drugove na izjavu, da svaki pravoužitnik za svoja drva premjerbu traži, kad je takova propisana?

A kad se stabla buletaju, a nama osim toga na razpoložbu stoji uzorno stablo, mislim da ne će premjerba pokazati toli ogromne razlike u pripadnosti, da bi pravoužitnik imao toliko razloga »mudro šutiti«.

Bojazan go-podina pisca »Replike« na koncu, da li turnus prorede od 10 godina nije premalen, samo je nabačena rieč bez komentara, jer se proredna osnova kao i specijalna osnova glavnog užitka, sastavlja za $\frac{1}{2}$ periode, a ne za cielu obhodnju, pak je već takova za drugo desetgodište pokazala tako povoljan rezultat, da bi se turnus od 10 godina za prorede morao smanjiti, a ne povećati, pak g. Aue neka tu brigu i bojazan

radje ostavi taksatoru, koji će u sgodno vrieme znati što ima činiti i bez njega.

Mislim, da sam sa ovo par rieči dovoljno opravdao »specialitet« prorede imovne obćine križevačke, pak mi je na koncu samo reći, da g. Aue svoje članke za naš list vadi iz svoga službenog djelokruga, čime nedopuštenoj kritici podvrgava dje-lovanje predpostavljenog gospodarstvenog ureda, hoteći time pred drugovi svoje nazore narinuti štovanim čitateljem kao organizator narodnog imetka. Ja ne zazirem od kritike u pravo vrieme i na pravom mjestu i rado slušam mnjenja mlađih drugova, koja se rode u raznim odnošajima, nu članci gosp. pisca razpravljuju pitanja, koja su promozgana još u vrieme kad g. Aue nije još znao, što je proreda, a njegovo prona-našaće »mazilom vapna« temeljem toga već je kod nas odavna bačeno u koš.

Ne zna li dakle g. pisac o čem drugom pisati, sa proredom križevačke imovne obćine očito je zakasnio, dočim su oni, kojih se to pitanje tiče, već odavna sa sobom na čistu koju svrhu ti članci imadu i da su oni samo kvantitativne vriednosti.

Konačno umoljavam prijatelja g. Aue-a neka mi ne zamjeri što sam možda i malo predaleko zašao i neka to stavi na račun mog uvriježenog običaja: »što mi je na srcu to i na jeziku«, a morao sam to učiniti, da se za »specialitet« prorede pred štovanimi drugovi opravdanu i dokažem što je »nesmisao«.*

*E. Slapničar,
bivši taksator križev. imovne obćine.*

LISTAK.

Osobne vesti.

Imenovanja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati: šumarske vježbenike Stjepana Prpića kod imovne obćine I. banske u Glini; Simona Vojnovića kod im. obćine gradiške u Novoj Gradiški, Pavla Žegarca, Jovana Stanića, Pavla Stojanovića i Borivoja Neškovića kod imov. obćine petrovaradinske u

* Time smatramo razpravljanje o ovom pitanju dovršenim. Ur.

Mitrovici šumar. pristavi u XI. činovnom razredu; nadalje kr. šumar. vježbenika Andriju Petračića šumar. vježbenikom kod imov. obćine gradiške, svršenog slušača kr. šumarske akademije Antuna Muhvića šumar. vježbenikom kod imov. obćine otočke, a svršenog šumara Josipa Buđana šumar. vježbenikom kod imov. obćine gradiške; sve sa stavnim berivi odnosno pripomoći.

Šumarsko i gospodarsko knjižtvo.

Novo je izašlo:

Kopač, bolesti i neprijatelji vinove loze. Izašlo u Zagrebu. Cena 80 filira.

Dr. Rörig i Appel, die Bekämpfung der Feldmäuse. Kaiserl. Gesundheitsamt, Biologische Abtheilung für Land- u. Forstwirthschaft. Flugblatt Nr. 13. Izašlo kod Parey'a i Springera u Berlinu. Cena pojedince 5 pfeniga a 100 kom. 4 marke. Preporučamo nabavu ne samo ovoga lista, već i svih ostalih našim šumarima i gospodarima radi vanredno jeftine cene a velike koristi pojedinih „listova“. Tako evo i ovaj „Flugblatt Nr. 13“ gospodara i šumara upoznaje prokušanim sredstvima da se obrani od miševa. Sadržaj je i ovoga lista vrlo dobar i poučan.

Gehrhardt, die theoretische u. praktische Bedeutung des arithmetischen Mittelstammes. Izašlo u Tübingenu.

Bade, die mitteleuropäischen Süßwasserfische. Od toga je djela izašla u Berlinu kod Walthera 15. i 16. svezka; cena svezke 50 pfen.

Normalien-Sammlung für den politischen Verwaltungsdienst (za Austriju). Izašla je Beču 10.—14. svezka toga djela kod Manza. Cena svezke 1 marku.

Zakoni i normativne naredbe.

Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade od 27. ožujka 1902. br. 22.498 kojom se proglašuje riešitba kr. ug. ministarstva finan-cija od 14. prosinca 1901. br. 85.472 glede biljegovanja gruntovnih izvadaka što ih imovne obćine nabavljaju.

U pogledu biljegovanja gruntovnih izvadaka, što ih imovne obćine nabavljaju izdalo je kr. ugarsko ministarstvo financija na kr. financijalno ravnateljstvo u Zagrebu sliedeće riešenje od 14. prosinca 1901. b.oj 85472.

Uz povratak priloga ubavješćujem ravnateljstvo, da se prema odredbi zak. čl. LIX. 1870. gruntovni izvadci, imajući se uredovno nabaviti uslijed naredbe više upravne ili vladine oblasti po imovnim obćinama izključivo u svrhu ustanovljenja prava užitništva, imaju prosti od biljegovine izpostaviti, nu u zaporcji ovjerovljenja valja vazda iztaknuti *

svrhu, u koju su prosto od biljegovine izpostavljeni, te se ovi izvadci u ni jednom slučaju ue mogu izdati strankama, već ih valja u uredu čuvati.

O tome se obavješće znanja i ravnanja radi time, da su glasom dopisa kr. zem. vladinog odjela za pravosudje od 12. ožujka 1902. VIII. 1900./89—3. o tom riešenju kr. ug. ministarstva financije obavijesteni svi sudovi kao grunitovne oblasti.

Promet i trgovina.

Ni sada još ne ima sa drvarskog tržišta nikakovih osobitih novosti. Izvoz drva iz našega carinskoga područja i nadalje nije osobito povoljan; usporediv ga s izvozom prošlih godina, pače s izvozom prošle god. 1901. — koja je već bila nešto slabija nego prediduća — opaža se nazadak i za mjesec ožujak, kakav smo nazadak u našem izvješću u zadnjem broju za veljaču konstatovali. Polag netom objelodanjениh službenih podataka pogoršala se je bilanca u prometu s drvom za čitavo naše carinsko područje, usporediv ju s onom za ožujak 1901., za 3236 vagona (á 100 metr. centi). Uvoz je naime u ovom mjesecu o. g. veći za 655 vagona, dočim se je izvoz umanjio za 2581 vagon. Bilanca se je s toga u ovom mjesecu pogoršala za 2·6 milijuna kruna. Za prvu četvrt god. 1902. pogoršala se je ova bilanca za 8 mil. kruna, jer u obće izvoz drva nazadovao za 12.843 vagona naprama istom razdoblju god. 1901. Pod najvećom se depresijom nalazi drvni trg Njemačke u koju je samu u ova tri mjeseca o. g. izveženo za 13.455 vagona drva manje nego li prošle godine u istom razdoblju. Izvoz iz našega carinskoga područja pao je izim u Njemačku još i u Francezku, Švicarsku, i ostale manje i eksotične države, a porasao samo u Rusiju i Italiju.

Po obćem суду dobrih poznavalaca njemačkoga trga, trajati će dulje vremena, možda i nekoliko godina, dok se taj trg sasvim opravi i dok bude mogao opet onolike količine drva konsumirati, koliko je zadnjih godina prošloga stoljeća konsumirao.

Od svega do sele navedenoga ipak razmjerno najmanje strada naša hrvatska trgovina s drvom — razmjerno znatno manje nego li trgovina ostalih zemalja našega carinskoga područja — i to s tog razloga što posao s tvrdim drvom — a glavno je tvrdo drvo hrastovina — još sveudilj dosta dobro prosperira. Dobro prolazi rezana tvrda roba i tvorivo, pak dužice; pače je izvoz rezane tvrde robe u I. četrti o. g. veći za 225 vagona nego prošle godine u istom razdoblju. Slabu prodju imaju sveudilj samo hrastovi trupci, kojih se je u I. četvrti o. g. za 415 vag.

manje izvezlo nego u I. četvrti lanske godine. Razumljivo je to, jer hrastovi trupci idu najviše u Njemačku, a taj je trg, kako gore spomenusmo, sada najvećma oslabio. Najbolje još ide hrastova francuzka dužica, jedan od glavnih naših proizvoda iz hrastovih šumah, prem već sporadički dolaze vesti, da su proredjene zalihe na toj robi na nekim trgovima nadopunjene, pa bi moglo doći do reakecije, kakova je na tom trgu običajna. Odlučit će konačno o tom vrieme u ovomu mjesecu. Ne bude li zloglasnih svibanjskih mrazova, trebat će francuzki vinogradari i opet mnogo dužice, pa će joj ciena biti i nadalje visoka. O tom koliko će se francuzskih dužica ove radne kampanje (g. 1901./2.) izraditi kod nas i susjednim nam zemljama, može se razabratи iz priležećeg izkaza sastavljenog po poznatom našem šumskom trgovcu-dužičaru g. L. pl. Blažiću. Iz ovoga se ikaza najbolje vidi, kako je Rumunjska postala vrlo važnom zemljom za proizvodnju francuzskih dužica, te, koja nam na tom polju veliku konkurenčiju pravi, a ne manje i Bosna u kojoj još sve do sele nisu hrastici sasvim izerpljeni, kako se često čuje.

Kako je izvoz u Italiju povoljan, paće i porasao, a Italija je glavna zemlja u koju ide mekano drvo i bukovina iz gor. Krajine i našega Gorskoga kotara, to u ovim krajevima nije naša šumska trgovina baš u osobito nepovoljnim prilikama, nu mnogo trpi od utakmice onih sjevernih zemalja, koje se povlače na jug sa svojom robom sa slabijih sjevernih tržišta. Sad je baš počelo pravo vrieme za prodaju sjećina u našim brdskim šumama, pa ćemo nastojati, da o tim prodajama obširnije u budućem broju izvestimo.

Prodaja „taninskoga“ drva dobiva sve veću važnost od kako su nuz tvornicu u Županji i Mitrovici osnovane još dve takove tvornice, naime ona u Belišću i Našicama, koje dve potonje jesu prislonjene uz pilane. Uz težnju ovih tvornica, da si osjeguraju potrebitu surovinu, jer taninsko drvo doista trebaju i preradjuju, digli su se i drvoržci i počeli na to drvo reflektirati, dakako u glavnom u namjeri, da i oni kao posrednici izmedju šumovlastnika i tih tvornica nešto zasluže. Naročito ustali su oni proti ugovoru, kojega je g. 1894. na deset godina sklopio uprava državnih šuma i investicionale zaklade s tvornicama u Županji i Mitrovici; koji ugovor doskora iztiče a spomenute bi ga tvornice opet obnoviti rado, da si u svojem području osjeguraju i opet na dulji broj godina potrebnu surovinu, bez koje svoje poduzeće uzdržati ne mogu. O predstavki, koju je društvo ugarskih drvoržaca i industrijalaca u tom smislu podnijelo Preuzvišenoj gospodi banu i ugar. ministru za poljodjelstvu, mi smo već u zadnjem broju našeg lista polag „Agramer Loyda“ izvestili. Glavni je zahtjev, da se prigodom prodaje stabala prodaju trgovcima javnom dražbom čitava stabla, dakle i u njima sadržano

taninsko drvo, a uz to traže još trgovci i drugih polakšica obzirom na dražbene uvjete, koji baš sa prodajom taninskoga drva u neposrednom savezu ne stoje, a niti su sadržani ni ne proiztiču nuždno iz gore spomenutog ugovora. Ne ima sumnje, da redovni način prodaje svih objekta i unovčit se imajućih proizvoda takovih objekta, koji stoje pod javnom npravom, ima biti javna dražba, nu da li bi bilo uputno i taninsko drvo javnom dražbom prodavati, veliko je pitanje! Narodno-gospodarstveni obziri zahtjevaju bezuvjetno, da se ima nastojati pronaći takov modus prodaje, koji će osjegurati: ne samo što viši prihod iz prodaje taninskoga drva šumovlastniku, već i važnim granam industrijalnih poduzeća — u ovom slučaju taninskim tvornicama — onu surovinu, koju one doista trebaju, te su pravi trošioци takvoga drva. Takova naime poduzeća davaju toliko prilike za privredu okolišnom pučanstvu i tako blagotvorno djeluju na privredne prilike i šire okoline, da im se modusom prodaje bezuvjetno potrebna surovinu osjegurati mora, da ne obustave posao, odnosno da se ne odsele. Ne smije se zaboraviti da svaka od ovih tvornica plaća godimice: veliki porez državi a namet občini; da rabi državna prometila u velikoj mjeri; da u njoj nalaze stetine ljudi sigurnu privrodu; uz nju da nalaze privrodu mnogobrojni domaći obrtnici; da seljaci zaslužuju znatne svote privozom taninskih gula i t. d. Takove tvornice troše na sve navedeno godimice na stotine i stotine tisuća kruna; zar bi se dakle njihova daljna eksistencija smjela u pitanje staviti, naročito kod nas, gdje je industrija tako nerazvijeno i mi je trebamo, kao ozebli sunca?! To su razlozi, kako čujemo, radi kojih da je i imov. občina petrovaradinska sklona, da taninsko drvo ne iznese na dražbu, već da takovo uz medjusobno ugovorene više cene prepusti tvornici u Mitrovici, što je i opravdano s obzirom na narodno-gospodarstvenu važnost ovakove tvornice za čitav tamošnji kraj. Nije s toga ni opravdan sadržaj one notice — potičuće iz krugova drvotržaca — koju je nedavno priobolio „Agramer Tagblatt“, a kojom se traži unovčenje takovoga taninskoga drva iz šuma imovne občine putem javne dražbe, a osudjuje svaki drugi postupak, kao nekorektan. Naše je mišljenje, baš jer smo u toj stvari nepristrani, da se mora i za daljne prodaje taninskoga drva naći takov modus: dā se svakoj od ovih tvornica u njezinom naravnom području osjegura potrebita surovina; da one ne budu putem posrednika svoj materijal nabavljati trebale; i da ne bude jedna drugu, kao takmicu, uništiti mogla. Savjestno i pravično uglavljenataksa, držimo, mjerodavna bi morala biti kod unovčenja takove surovine kao što je taninsko drvo i najbolje će odgovarati interesom producenta i pravih konsumenata takove robe. — Mi će se na ovo važno pitanje možda još u kojem od slijedećih brojeva posebnim člankom osvrnuti.

Različite viesti.

Državni izpit za samostalno vodjenje šumskoga gospodarstva u proljetnom roku o. g. obdržavan je od 21—26. travnja u prostorijama hrv.-slav. šumar. društva u „Šumarskomu domu“ pod predsjedanjem g. Roberta Fischbacha kr zemalj. šumar. nadzornika I. razr., dočim su kao povjerenici fungirali gg. A. Borošić kr. zem. šumar nadzornik I. razr., prof. I. Partaš i Gjorgje Kocia nadšumar-procjenitelj imov. obé. brodske, potonji bio je ujedno perovodja.

Za izpit prijavilo se je u svem 10 kandidata, koji svi dozvolu za polaganje dobiše i u punom broju izpitu pristupiše; to su gg. Ivan I. Milković šum. tehn. dnevničar kod imov. obćine gjurgjevačke u Gjurgjevcu, Lambert Krišković šum. pristav vlastelinstva u dolj. Miholjevu, Ivan Poljak vlast. šumar biskupije djakovačke u Trnavi, Andrija Lončarić šum. vježbenik im. obé. gjurgjevačke u Belovaru, Adolf Helebrant šum. pristav vukovarskoga vlastelinstva grofa Elza u Suseku, Stanko Bilinski šum. pristav vlastelinstva grofa Pejačevića u Našicama, Franjo Neferović šum. vježbenik im. obé. gradiške u Novskoj, Jovan Lazić šum. vježbenik im. obćine II. banske u Petrinji, Franjo Rački kr. žup. šum. vježbenik u Belovaru i Rudolf Kolibas kr. šumar. vježbenik kod kr. kot. oblasti u Virovitici; sve absoventi bivšeg šumarskoga učilišta u Križevcima izim jednoga, koji je šumarske nauke svršio u c. kr. visokoj školi za kulturu tla u Beču.

Dne 21. i 22. obdržavani su pismeni izpiti, a iza toga slediće ustmeni. Na pismenom izpitu imali su kandidati da odgovore na sljedeća pitanja:

1. d a n. Sadjenje i gojenje šuma: Što razumjevamo pod nizkom šumom; koje su vrsti drveća i stojbine za taj uzgoj prikladne; kako se kod pojedinih vrsti drveća ima sječa voditi i u kojoj starosti i dobi godine imaju se stabla sjeći? — Čuvanje šuma: Na koje načine može šumoposjednik odnosno šumarsko osoblje samim načinom uzgoja šuma znatnim štetama od zareznika, šumskih požara i sniegoloma predusresti?

Računanje vrednosti šuma: Na koliko načina može se proračunati vrednost neke šumsko-gospodarstvene jedinice (tla i sastojine) u svrhu prodaje? Ta je šuma visokoga uzgoja a zastupani su svi dobni razredi. Sam način računanja objasnite povoljnim primjerom.

2. d a n. Uredjenje šuma; Neka šumsko-gospodarstvena jedinica — čista bukova šuma — sastoji iz sljedećih odsjekova:

1. 15 godiš. branjevinu	360 rali,drvna gromada po rali	5 m ³
2. 60 godiš. sastojina	140 " " " "	90 m ³
3. 110 " " 430 " " " "		200 m ³
4. 140 " " 50 " " " "		300 m ³

III. razr. stojb.

Odredjena je 100 godišnja obhodnja, a uredjenje ima se obaviti polag Cottine šestarske metode; obhodnja se dieli u 5 gosp. perioda po 20 godina. Ima se izračunati sječivi prihod za svaku od ovih perioda sumarno, a za prvo desetgodišnje razdoblje I. periode za svaku godinu. Za proračunavanje prirasta mlađih sastojina mogu se rabiti skrižaljke prihoda, koje se nalaze u šumarskom kolendaru za bukove šume. Šuma ima se sjeći oplođnom sjećom, koja traje pet godina; koliko velike će biti pojedine sjećine? — Uporaba šuma: Gdje i pod kojim je uvjetima dozvoljena šumska paša; kako se ima paša izvršivati; što propisuje šumski zakon u tom pogledu? — Mjeračina šuma: Što je svrha šumske izmjere kod novoga sastavka gospodarstvene osnove za šumu koja do sele nije bila uredjena; što se ima pri tom izmjeriti; koji se strojevi rabe za pojedine radnje ili vrsti izmjere, kako se kod izmjere postupa, te koji se nacrti odnosno spisi sastavljuju na temelju ove izmjere?

Svi kandidati položiše izpit i to dvojica: dobrim, a osmorica dovoljnim uspjehom.

Prošlogodišnja skupština kranjsko-primorskoga šumarskoga družtva obdržavala se je u neposrednom našem susjedstvu, naime u šumama „Kočevja“, koje se tiče našega „Gorskoga Kotara“, i tom prilikom pregledane su tamošnje, većinom bukove šume, naročito šume kneza Auersperga. Te šume nose samo malenu rentu, kao u obće svi bukvici, pa je tom prilikom poznati stručnjak šum. ravnatelj g. Hufnagl govorio o tom, kako bi se mogao rentabilitet ovih šuma dići. Ono, što je on tom prilikom govorio, vriedi većinom i za bukove šume našega „Gorskoga kotara“. Hufnagl upozoruje na poznata loša svojstva bukovine, ujedno na silni riziko svih poduzeća, koja bukovinom rade; ne ima vrsti drva i robe, koja bi u toj mjeri u kratkim razdobljima bila izvržena toli silnim promjenama u cieni kao bukova. Ciene variraju često za nekoliko stotina postotaka. Malo je s toga trgovaca, koji hoće u bukovini da rade. Proizvodnja tavoleta i testona od toga najviše trpi a to je tako rekuć glavna piljena roba, koja se od bukovine izradjuje. Hufnagl drži, da posjednikom bukovih šuma još najviše može pomoći država i to: shodnima mjerama kod sklapanja carinskih i trgovачkih ugovora, sniženjem voznih ciena na željeznicama i što većom uporabom bukovine u javne svrhe, naročito da rabi na svojim prugama bukove željezničke podvlake; osim toga da podupre sve tvornice i poduzeća koja bukovinu ispredaju, osobito ona, koja se bave suhom destilacijom. — Sama bukva neka se na Krašu pod nikoji način sasvim iz šuma ne iztisne, jer su njezina osobita svojstva glede zaštite i poboljšanja tla u obće velika, a za Kraš od neprocjenjive vrednosti i važnosti. Ne valja ju dakle sasvim istisnuti i zamjeniti lili četinjačama, već

neka se ona u mješovitim šumama i sastojinama i na dalje goji. — Sve ovo vriedi i za nas, pa su navodi g. Hufnagla i s naše strane pažje i uvažanja vredni.

Tom prilikom bilo je govora i o njemačkom pučanstvu Kočevja. Sabrana su razna data glede dolazka i naseljenja tog pučanstva — većinom polag starih urbarskih spisa. Zanimivo je što je o tom izvieshteno. U najstarije vrieme nije u Kočevju bilo nikakovih naselja. Ne ima traga naseljima još ni za rimske dobe. Prvi naseljenici na rubovima Kočevja bili su Slaveni i to daleko Slovenci. Medjutim je još sredina Kočevja, obrasla silnim šumama, bila prazna. Tekar izmedju 1350 – 1360 naseljeno je središte Kočevja i mnoge šume izkrčene, o čem sadržaje podatke izprava akvilejskoga patrijarke Ljudevita II. della Torre od 1. svibnja 1363.

U Nesselthalu bila je župa već god. 1400. Naseljenici — ne veli baš od kuda su — bili su sudeć po raznim narječjima iz raznih njemačkih krajeva. Većinom su ti ljudi bavarsko-austrijskoga njemačkoga roda a valjda naseljeni ponajviše iz Koruške, gdje su imali moćni grofovi Ortenburški, tadanji vlastnici Kočevja, svoje velike posjede. Osim toga mnogi su švabsko-alemanskoga roda, što svjedoče u urbaru od godine 1574. spomenuta imena „Maierli, Harberli, Maseli, Tely“ koja se imena samo u Švabskoj i Švicarskoj nalaze. Velika množina kolonista potiče iz sredje Njemačke, jer se zna, da je car Karlo V. poklonio grofu Ortenburgu 300 obitelji Franaka i Thürinžana, koji su se pobunili. Kočevari su dakle Njemci ali raznih rođova pa nisu ni danas još jednoličan puk, što se i u narečju i narodnom značaju opaža. Jedni su brzi i okretni, a drugi dosta spori. Česta su imena Franke i Türk potonje od Durig ili Thüringer. — Kočevari zadržaše sve do danas svoju narodnost i jezik, a poznati su kao kućari već odavno. Sada [se i oni mnogo sele u Ameriku, kao i susjedni im Hrvati iz „Gorskoga kotara“.

Svećenici kao slušači šumarstva u e. kr. visokoj školi za kulturu tla u Beču. Nedavno je doniela „Oesterreichische Forst- u Jagdzeitung“ viest, da su počeli i svećenici slušati šumarstvo, a s namjerom da mogu i sami voditi stručno gospodarstvo u prostranih šumah pojedinih crkvenih nadarbina (Stift) kakovih u Austriji mnogo ima, kao što je primjerice: Melk, Admont i dr. Proti ovim slušačima šumarski se krugovi bune i to s dva razloga: ponajprije s toga, jer prave konkurenčiju samim šumarima, a s druge strane zbog toga, jer bi mogle same nadarbene šume stradati možda pod upravom ovakovih upravitelja, koje vežu još i strogi disciplinarni propisi katoličke crkve naprama njihovim višim, jedva će se smjeti protiviti ovakov svećenik-upravitelj šuma svomu prioru i zastupati dobrobit šume tako kao laik.

Iz-
vrhu množine francuzke dužice, koja će se od prilike u radnoj kampanji

	Ime proizvadjača	Bosna	Hrvatska
1	Belčić V.		100—150,000
2	Berger A.	1,000,000	100,000
3	Berger A. & Hugo Hartl		
4	Berger A., H. Hartl & Jos. Halle		
5	*Berndorfer Al.		
6	Blasich L.		
7	Deutsch Ph. sinovi i S. Benedik		
8	Eisler Jos. i sinovi		
9	Gamiršek Fr.		
10	Gašparac A.		
11	*Glass G		600,000
12	Gotthardi M. & J. Lieberman		
13	Hoffmann Ig.		
14	Dioničko društvo za izradbu drva		
15	Kern L.	15,000,000	
16	Kohn J. & Graff		
17	Kronberger M. i sin		
18	Lamarche Alb.		
19	Mohr & Co.		
20	Momčilović M.	250,000	
21	Neuschlossova Tannin-tvornica		
22	*Perin L. ainé		
23	*Pollak M.	300,000	
24	Prpić M.	150,000	
25	Société d' Import de Chêne		400,000
26	Schlesinger C.		
27	Sipuš & Co.		1,300,000
28	Turčić R.		
29	Turković P.		
30	*Wesselinovits A. J.		
31	Vuk M. i sinovi		
		16,700,000	2,500,000—2,550,000

* Na moj upit nisu odgovorili.

Sisak u ožujku 1902.

kaz

g. 1901/2. izraditi, sastavljen polag pismenih ubavesti gg. proizvadjača.

Slavonija	Ugarska	Rumunjska	Broj komada od prilike	Opažka
200.000			100—150.000	
1,000.000	3,000.000		1,300.000	
700.000			3,000.000	
1,350.000			1,000.000	
2,400.000			700.000	
2,000.000	500.000		1,350.000	
500.000			2,400.000	
600.000			500.000	
1,400.000	1,100.000	1,000.000	2,000.000	
250.000	500.000		500.000	
800.000		6,500.000	600.000	
500.000	2 $\frac{1}{2}$ —3,000.000		600.000	
360.000			250.000	
800.000			1,000.000	
700.000		4,500.000	500.000	
140.000			300.000	
2,000.000			510.000	
500.000	450.000		1,200.000	
16,200.000	8,050.000—8,550.000	12,000.000	4,500.000	
			2,000.000	
			140.000	
			2,000.000	
			500.000	
			450.000	
			55,450.000—56,000.000	

Pogriješke nisu izključene.

L. Blasich.

O šumama i šumarstvu u Rumunjskoj držano je nedavno predavanja u petrogradskom šumarskom družtvu. Ravnatelj Kern govorio je i o šumarstvu u Bosni i Hercegovini, nu jer je o tom već više puta u našem listu govora bilo, ne ćemo se na ove njegove navode osvrnuti, već samo na one o Rumunjskoj, jer ta zemlja sve više i više pravi nama konkureniju. Naši trgovci, ili bar trgovci koji su već mnogo u našim slavonskim šumama radili, pa i naši radnici rade u rumunjskim šumama mnogo — svake godine sve više, pa je stoga zanimivo i što pobliže zvati o šumskim odnošajima Rumunjske. Polag navoda Kerna ima sada u Rumunjskoj

državnih šuma	1,035.033 ha.
narodnih (?) šuma.	70.188 ha.
občinskih šuma	125.986 ha.
privatnih šuma	1,492 840 ha.
ukupno	2,724.048 ha.

Državne šume nisu nikakovim služnostima obtorećene a raste u njima: bukva, razne vrsti hrastova, smreka, jela, lipa, grab, jasen i briest.

God. 1881. izdan je zakon za obranu šuma, koji vriedi za šume državne, kraljevske, občinske i samo one privatne šume, koje su proglašene zaštitnima. To su šume na strmim obroncima, one, koje brane cestu i druga prometila pak obale rieke i šume pogranične važne u strategiskom pogledu.

Sve šume spadajuće pod udar šumskoga zakona podpadaju pod nadzor kraljevske šumarske uprave; one zapremaju 84% od sve-ukupne šumske površine.

Od državnih šuma moguće je njih samo 65% eksploatirati, jer ih je mnogo u brdinama, gdje ne ima nikakovih puteva. Prodajna vrednost šuma iznosi popriječno po hektaru 450 franaka. Zakonom od god. 1892. osnovana je „zaklada za šumske melioracije“ u koju teče 2% svih bruto prihoda šuma.

Polag šum. zakona od g. 1881. smije se samo u onim državnim šumama sjeći, za koje su izradjene gosp. osnove, koje kralj potvrđuje i koje se ne smiju mjenjati (? Ur.) Do sele izradjene su takove osnove za 9% državnih, 14% kraljevskih i občinskih šuma, i 22% privatnih šuma.

God. 1884. osnovano je prvih 6 šumskih vrtova; g. 1899. bilo je već 35 stalnih i prolaznih šumskih vrtova s ukupnom površinom od 134 ha. — Do sele je uprava državnih šuma 9330 a uprava kraljevskih šuma 1100 ha. dunavskih pjesculja vezala i pošumila. — Od g. 1884. do 1900. od strane država je pošumljeno 11.388 ha. s popriječnim roškom od $66\frac{3}{4}$ franaka po hektaru.

Šumski zakon provadja se u Rumunjskoj velikom strogosću i eneržijom.

Zbog pošumljivanja pjeskulja u Podravini, kojih ima dosta naša imovna občina gjurgjevačka, pa se i pošumljenjem istih u zadnje vrieme dosta bavi, pošao je šumarnik upravitelj iste imov. občine g. E. Slapničar pr. mј. u Ugarsku, naročito na držav. pospoštiju Deliblat, da razgleda tamošnje radnje oko pošumljivanja živoga pjeska, a o kojima smo i mi svojedobno u našem listu nekih vesti donieli. Nadamo se, da će g. šumarnik Slapničar biti tako ljubezan o onom što je tamo vidlo i proučio izvjestiti u našem „Šumarskom listu“. Mi imamo tih pjeskulja razmijerno malo, pa bi ih i mogli u kraćem vremenu pošumiti; a dragو bi nam bilo, da nas koji od stručnih prijatelja — bar kratkom noticom — izvesti o pjeskuljama oko Bunića u gor. Krajini o njihovom sadanjem stanju.

Požar velike pilane Eislera i dr. u Zavidoviću u Bosnoj o kojem su gotovo sve naše novine vesti doniele, nije baš samu pilanu zahvatio, već neke nuzgredne gradjevine spadajuće istoj, pa i samu željezničku stanicu. Nu silna je šteta nastala time, što je izgorjela ogromna množina nakladanoga drva, naročito izgorjela je silna zaliha gotove piljene robe, naime do 2000 vagona iste.

O prenosu šumarske nastave sa šumarske akademije u Tharandu na sveučilište u Lipskom mnogo se je zadnje vrieme pisalo i da se tim učini koncesija modernomu duhu vremena, koji se je očitovao proti izolovanim akademijama i traži, da se ova nastava prenese na sveučilišta ili tehničke visoke škole. — Ovo je jedna od najstarijih šumarskih škola, koju je još početkom prošloga stoljeća, ponajprije kao privatnu školu osnovao glasoviti Henrik Cotta, pa kad ju je država preuzeila u svoje ruke, imenovala ga je ravnateljem iste, pa je kao takav na njoj djelovao sve do svoje smrti, koja ga je u visokoj dobi pokosila (1844.). Po občem sudu bila je to najglasovitija njemačka šumarska akademija, smještena u malom pokrajinskom gradiću usled prostrih državnih šuma a nedaleko Draždiana. Tharandska šumarska akademija osobito je bila na glasu, a i dobro posjećivana, za vrieme kad je na njoj djelovao Pressler i J u d e i c h, nu u zadnje doba počeo je padati broj slušača, pa se i to kao jedan od razloga navadja što se misli ta akademija napustiti; uz to postao je i život u Tharandu vrlo skup, jer ga sila stranaca kao neku vrstu liečilišta mnogo pohadja. Sama je akademija bila, kako smo i sami osvjedočili, obilno obskrbljena svim naučimi pomagali, naročito i velikom bibliotekom. Nije ipak istinita

viest, koju su i mnoge njemačke novine donesle, da je već zaključena stvar, da će se ta akademija napustiti.

Trgovina dugama polag američkih izvještaja i podataka ovakova je :

U Belgiji je glavni trg za druge Antverpen. Veći dio gotove robe dolazi iz Sjeverne Amerike (biela hrastovina), manji dio iz Njemačke, Madjarske i Norveške.

Danska svoju potrebu podmiruje uvozom iz Madjarske, Rusije, Švedske i Sjeverne Amerike.

Grčka potrebuje ogromnu količinu bukovih duga i uvozi najveći dio iz Austro-Ugarske.

Francuzka uvozi veoma mnogo duga uslijed veoma velike proizvodnje vina i špirituoznih pića. Naročito Bordeaua troši velike količine, koje se poglavito uvoze iz Austro-Ugarske. Mala se količina duga uvozi iz Sjeverne Amerike. Jaka potrošnja u predjelu Cognac, podmiruje se poglavito iz same Francuzke i Austrije. U južnoj Francuzkoj glavni je trg za duge Marseille. U Nici se od kestena prave duge za burad u kojima se ulje prenosi.

Italija veći dio duga za vinsku burad i burad za ulje uvozi iz Amerike i Austrije. Dosta velika množina buradi izradjuje se u samoj zemlji od kestenovine i to na podpuno primitivan način — kuéna industrija.

Malta troši mnogo buradi za izvoz krumpira, ali za to su najzgodnije bukove duge.

Škotska troši mnogo duga od baltiske hrastovine za sladko (englezko) i obično vino, a pored toga upotrebljava mnogo buradi i od američke hrastovine. Baltiske duge, koje prije no što se utovare zakleti stručnjaci ispitaju, sortiraju i žigošu, idu u Edinburg, Libavu, Dancig, Petrograd, Štetin i Odesu.

Irska uvozi takodjer mnogo duga za burad i to od američke biele hrastovine. U manjoj mjeri uvoze se duge od kanadske brestovine za burad, koja se upotrebljuje za prenos brašna i drugih stvari.

U Africi mnogo se duga u Kapske naseobine uvozi iz Sjeverne Amerike i to od biele i crvene hrastovine. Mali je uvoz iz Englezke, Njemačke i Švedske. U opće Južna Afrika nije veliki potrošarinski trg za duge, jer se tamo burad upotrebljava samo za vino, a ovo se većinom u bocama šalje.

Misir i Madagaskar traži burad koja su napunjena vinom i uljem.

Madeira dobavlja velike količine bielih hrastovih duga izključivo iz Sjedinjenih Američkih država. U novije vreme uvozi i baltisku hrastovinu.

U Sjevernu Ameriku ne uvoze se skoro nikako evropske duge.

Tako isto ne dospievaju strane duge ni u Srednju Ameriku, jer se ovdje upotrebljavaju gotova uvezena i izpraznjena burad.

U Južnoj Americi troši mnogo duga Argentina i ovu potrebu podmiruje stranim hrastovim dugama iz Sjeverne Amerike, Njemačke i Velike britanije.

U Aziji ne idu strane duge.

U Australiji uvoze sa mnoge duge za burad i to većim dielom od jelovine. U ovakim buradima izvozi se loj. Za vinsku burad i pivsku uvoze se hrastove duge iz Njemačke i Amerike i to od bielog hrasta.

(Težak.)

Izkaz

vrhu uplaćenih članarina i prinosa u blagajnu hrv.-slav. šumarskog društva od 1. ožujka do 25. travnja 1902.

Šumsko gospodar. ured Petrinja prinos za g. 1902. 40 K.; Nadšumar Dragutin Nanicini članarinu za g. 1902. 10 K.; Gospodar. ured u Novoj Gradiški prinos za g. 1902. 200 K.; Gospodar. ured u Glini prinos za g. 1902. 20 K.; Šumarnik Adolf Herzl članarinu za g. 1902. 10 K.; Nadlugar Milan Knežević članarinu i upisninu 7 K.; Lugar Josip Mikula članarinu za g. 1902 7 K.; Šum. vježbenik Filip Stipčić u ime članarine za g. 1902. 4 K.; Gospodar. ured u Vinkovcima prinos za g. 1902. 200 K.; Nadlugari Josip Andrić i Antun Slama za g. 1902. 12 K.; Sumarija u Cerni članarine 30 K.; Vlastelinstvo Kutjevo prinos za g. 1902. 40 K.; Grad Karlovac prinos za g. 1902. 20 K.; Šumarija Vinkovci člananarine 36 K.; Gospod. ured gjurđ. im. obć. prinos za g. 1902. 40 K.; Gospod. ured im. obć. u Mitrovici prinos za g. 1902. 60 K.; Grad Petrinja prinos za g. 1902. 20 K.; Protustavnik Mato Kopić članarinu za g. 1901. 10 K.; Šum. vježb. Rudolf Kolibaš članarinu za g. 1901. 12 K.; Nadšumar Ivan Tropper članarinu za g. 1902. 10 K.; Šumar Ljudevit Brosig članarinu za god. 1901. 1902. 20 K.; Vlastelinstvo Vukovar prinos za g. 1902. 50 K.; Šumar Rudolf Brosig članarina za g. 1902. 10 K.; Grad. poglavarstvo Zagreb prinos za g. 1902. 20 K.; Nadšumar E. Czeisberger članarinu od god.

1897. do 1901. 50 K.; Šumarija N. Gradiška članarine 62 K.; Sumar Milan Weiner za lugare članarina 48 K.; Grad Osiek prinos za g. 1902. 20 K.; Akcesista Jure Polović članarinu za g. 1902. 10 K.; Profesor Ivan Partaš članarinu za g. 1902. 10 K.; Gospodar. ured Otočac članarine 660 K.; Nadšumar Antun Müller članarinu za g. 1901. 10 K.; Nadzorničtv Kraša Senj članarine lugarah 30 K.; Grad Križevac prinos za g. 1902. 20 K.; Nadlugar Jakob Fürle za g. 1901. 6 K.; Šumarnik W. Müller članarinu za g. 1902. 10 K.; Nadšumar Teodor Basara II. obrok članar. 1902. 5 K.; Dr. David Segeč članarinu za g. 1901. 10 K.; Šum. gosp. izvjestitelj V. Guči članarinu 1900. 10 K.; Abonnement poste Sofia“ predplata 10 K.; Šumarija Rajevoselo članarine 56 K.; Šumarija Garešnica članarina 24 K.; Šumar Josip Schmidt za g. 1901. 10 K.; Grad Varaždin prinos za g. 1902. 20 K.; Lugar Pavao Knežević za „Lug. viestnik“ 2 K.; Šumarija Surčin članarine 16 K.; Kr. šumarija Jasenovac članarina za g. 1902. 20 K.; Kr. nadšumar Petar Vuković članarina 10 K.; Šumar Vjekoslav Stublić članarina za godinu 1902. 10 K.; Nadšumar Lazar Petrović članarinu 10 K.; Čitaona Zavodović (Bosna) u ime predplate 4 K.; Šumarija Otok članarina 34 K.;

Šumar

star 31 godinu, koji je svršio nauke u Križevcima dobrim uspjehom i položio viši državni šumarski izpit za samostalno vodjenje šumskog gospodarstva, sa 11 godišnjom neprekinutom šumarskom praksom, od te 6 godina u svojstvu samostalnog upravitelja šumarije, vješt svim upravnim, uredovnim i vanjskim poslovom, kao i njemačkom i hrvatskom jeziku, ter ovlašt. civil. mjernik, traži mjesto kod kojeg domaćeg vlastelinstva.

Svjedočbe šalju se na zahtjev odmah.

Pobliže kod uredničtva.

Broj 501 ex 1902.

U. O.

Prodaja 9044 jelovih, omorikovih i javorovih stabala.

Temeljem dozvole visoke kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 28. veljače t. g. broj 13794, obdržavati će se na 9. svibnja t. g. u 10 sati prije podne u uredovnici podpisanih predsjedničtvu dražbena prodaja niže navedenih stabala nalazećih se u šumah zemljiste zajednice urbarne občine Ravnagora.

Šumski predjel Skupina	Stabala vrst.	Obilježena u naravi sa brojem broj	Procije- njeno na tehnički upora- bivih m ³	Izklična cena po m ³	Procijenjena vrednost			
					K.	fil.	K.	fil.
I. Tisova i Debelo kosa	jela i omorika javor	1254 67	7823—9143	3184·19 181·76	8 8	— 40	25475 1526	52 78
II. Smreće	jela i omorika javor	2185 136	5501—7822	4970·88 277·27	7 7	50 90	37281 2190	60 43
III. Škrbi vrh	jela i omorika javor	1134 96	4271—5500	2948·40 187·20	7 7	— 40	20638 1385	80 28
IV. Pod Škrbi vrh	jela i omorika javor	1269 47	1001—2316	3553·20 98·70	9 9	50 90	33755 977	40 13
V. Isto	jela i omorika javor	845 11	9144—10000	1545·98 22·38	9 9	— 40	13913 210	82 37
VI. Ilovica	jela i omorika javor	1945 55	10001—12000	4660·13 109·31	8 8	— 40	37281 918	04 20
Sve	Ukupno	8632 412	—	20862·78 876·72	— —	— —	168344 7208	18 19
							175552	37

Ove šume su spojene sa dobrimi šumskimi i zemaljskimi cestama sa prosječno na 12 klm. udaljenimi željezničkimi postajama Skrad i Vrbovsko.

Obćeniti dražbeni uvjeti jesu:

1. Dražba obaviti će se samo putem pismenih ponuda, koje vežu nudioca odmah čim ih je predao, a zemljištu zajednicu Ravnagora tek nakon odobrenja dražbenoga čina po visokoj kr. zemaljskoj vladni.

2. Ponude mogu se staviti ili na svaku pojedinu skupinu ili na sve zajedno.

3. Ponude moraju biti vlastoručno podpisane, providjene biljegom od 1 K. obložene sa žaobinom od 10% od izklične ciene dotične skupine na koje glase, bud u gotovom novcu, bud u vrednostnim za amčevinu prikladnim papirima, te predane kod podписанoga predsjedništva najkasnije do 10 sati do podne 9. svibnja t. g.

4. Na omotu ponude ima se napisati: „Ponuda na . . . skupinu prodat se imajućih stabala iz šume z. z. urbarne obćine Ravnagora“.

5. Prodaja obaviti će se uz naknadnu premjeru, te ponudbene cene imadu glasiti na jedan kubični metar za tehničke svrhe sposobne sirovine te se imadu napisati brojevima i slovima.

6. Dražbovatelji imadu u dokaz, da su im obći i posebni dražbeni uvjeti dobro poznati i da iste bezuvjetno prihvacaјu, vlastoručno podpisati jedan primjerak posebnih dražbenih uvjetai priložiti svojoj ponudii u kojoj se ta okolnost ima izrično spomenuti.

7. Nakon obavljenje dražbe povratiti će se nedostatcima žaobine odmah, dočim će se dostačeve žaobine pridržati kao jamčevine.

8. Dalnji uvjeti glede uplate kupovnine, rokova izradbe, izvoza, načina premjerivanja, obračuna i t. d. sadržani su u posebnim dražbenim uvjetima, koji se mogu za vrieme uredovnih sati dobiti kod podписанog predsjedništva i kr. kotarske oblasti u Vrbovskom, gdje se ujedno mogu dobiti i sve ine možda poželjne upute i razjašnjenja.

Predsjedništvo upravnog odbora županije modruško-riečke.

U O g u l i n u, dne 9. ožujka 1902.

Dr. Vladimir pl. Nikolić v. r.
Kr. veliki župan

S. Kočonda

trgovina orudja i lovnih potrebština.

Zagreb, Palača I. hrv. štедionice.

Ciene fišeka

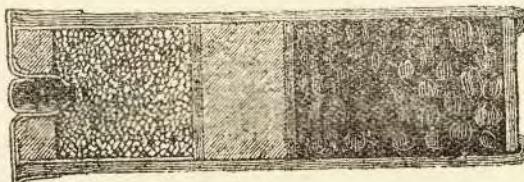
najbolje vrsti
svaki višeputa
uporabiv

100 kom. Lefaucheaux sivih	Caliber 16	2 K. — fil.
100 " istih smedjih	" 12	2 " 75 "
100 " Lancaster sivih	" 16	2 " 30 "
100 " Patent-Lancaster smedjih	" 16	2 " 50 "
100 " istih smedjih	" 12	3 " 05 "

Sve ostale vrsti u svimi Calibri najjeftinije. U jedan pošt. 5 kila omot stane 700 kom. Calibra 16, a 600 kom. Calibra 12.

Ciene gotovih naboja.

Ovi su punjeni najboljim barutom, pod mojom pazkom točno jedan kao drugi izradjen, a svaki označen brojem sadržavajućeg špriha.

U manjimi mjesti ne može si nitko tako dobre i točne naboje sam napraviti, jer se ne dobije takov barut niti stoje na razpolaganje takove sprave kakove sprave ja rabim.

Normalna količina baruta jest za Caliber 16 $4\frac{1}{2}$ grama, a za Caliber 12 $5\frac{1}{2}$ grama. Na zahtjev mećem manje ili više baruta.

100 kom. Lancaster-naboja sivih Caliber 16 . . . . . 7 K. 90 fil.

100 " Patent Lancaster naboja smedjih Caliber 16 8 " 50 "

100 " istih naboja smedjih Caliber 12 . . . . . 9 " 90 "

Sve ostale vrsti naboja u svimi Calibri najjeftinije. Ciene se razumjevaju loco Zagreb bez omota, plativo pouzećem.

Poštom šaljem najmanje jedan sandučić svake vrsti naboja u koji stanu 100 kom. Caliber 16, a po prilici 85 kom. Calibra 12.

Prigodom naručaba — za koje najučitivije molim — neka se velećienjeni naručitelji na ovaj list pozvati blagoizvole.

Uz lovački pozdrav, odličnim štovanjem

S. Kočonda.

SADRŽAJ.

	Strana
Naknada šteta po lovnom zakonu od 27. travnja 1893. Piše dr. A. Goglia	245—256
Iz hrvatske flore	257—272
„Forstliche Dummheiten“ eine Busspredigt für unsere Grün- rőcke — napisao Carlo Eduard Ney. (Svršetak). Piše Vaclav Fuksa	273—280
Još nešto: „O načinu procjene goriva u našim prorēdama“. Piše E. Slapničar, bivši taksator križev. imovne obćine	280—294
Listak. Osobne viesti: Imenovanja	294—295
Šumarsko i gospodarsko knjižtvo	295
Zakoni i normativne naredbe: Naredba kr. hrv.-slav.- dalm. zemalj. vlade od 27. ožujka 1902. br. 22.498 kojom se proglašuje riešitba kr. ug. ministarstva financija od 14. prosinca 1901. br. 85.472 glede biljegovanja gruntovnih izvadaka što ih imovne obćine nabavljaju	295—296
Promet i trgovina	296—298
Različite viesti: Državni izpit za samostalno vodjenje šumskoga gospodarstva. — Prošlogodišnja skup- ština kranjsko-primorskoga šumarskoga družtva. — Svećenici kao slušači šumarstva u c. kr. visokoj školi za kulturu tla u Beču. — Izkaz vrhu množine francuzke dužice, koja će se od prilike u radnoj kampanji g. 1901/2. izraditi, sastavljen polag pis- menih ubaviesti gg. proizvadjača. — O šumama i šumarstvu u Rumunjskoj. — Zbog pošumljivanja pjeskulja u Podravini. — Požar velike pilane Eislera i dr. u Zavidoviću u Bosnoj. — O prenosu šumarske nastave sa šumarske akade- mije u Tharanu na sveučilište u Lipskom. — Trgovina dugama polag amerikanskih izvještaja .	299—307
Izkaz vrhu uplaćenih članarina i prinosa u blagajnu hrv.-slav. šumarskoga družtva od 1. ožujka do 25. travnja 1902.	307—308
Šumar	308
Prodaja 9044 jelovih, omorikovih i favorovih stabala.	308—310

